

LUOTTAMUKSEN MONET KASVOT

- diskurssianalyttinen tutkimus luottamukselle tuotetuista merkityksistä pariterapiakontekstissa

Sanna Virsu

Pro gradu- tutkielma

Elokuu 2005

Psykologian laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Luottamuksen monet kasvot
- diskurssianalyttinen tutkimus luottamukselle tuotetuista merkityksistä
pariterapiakontekstissa

Sanna Virsu
Ohjaaja: Jarl Wahlström
Psykologian pro gradu- tutkielma
Elokuu 2005
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
67 sivua

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella niitä merkityksiä, joita luottamukselle tuotetaan kielen avulla pariterapiakontekstissa. Tarkoituksena oli hahmottaa myös sitä, miten parit sekä terapeutit rakentavat näitä luottamuksen merkityksiä puheessaan. Tutkimuksessa pyrittiin tarkastelemaan näiden terapiakontekstissa tuotettujen tilanteisten merkitysten ohella myös sitä, millaisia kulttuurisia tapoja, stereotypioita ja yhteiskunnallisia diskursseja tuotetut merkitykset mahdollisesti sisältävät ja missä käytössä ne ovat terapiakeskustelussa. Tutkimuksen aineisto koostuu perheasiain neuvottelukeskuksessa kevään 2003 aikana c-kaseteille nauhoitetuista ja tekstimuotoon litteroiduista pariterapiatapaamisista. Tutkimuksen aineisto sisältää kolmen eri terapeutin ja viiden eri parin terapiaistuntoja siten, että kokonaisuudessaan aineistoa on kahdeksasta eri istunnosta. Perheasiain neuvottelukeskuksessa tapahtuva perheneuvonta on seurakunnan ylläpitämä palvelu, joka tarjoaa perheille ja pareille keskusteluapua elämän eri pulmatilanteissa. Tutkimusmenetelmänä käytettiin diskurssianalyysiä. Terapiakeskusteluista muodostui kymmenen erilaista parien tuottamaa tulkintarepertuaaria luottamuksesta ja vastaavasti terapeuttien puhetavoista nousi esiin neljä repertuaaria. Keskeiseksi luottamuskäsitystä tässä aineistossa luonnehtivaksi tulokseksi muodostui luottamukselle annettu tärkeä asema onnellisen parisuhteen edellytyksenä. Vastaavasti luottamuksen puute määrittyi parisuhteen keskeiseksi ongelmaksi ja liiton jatkumista uhkaavaksi tekijäksi. Luottamuksesta tuotetut tulkintarepertuaarit olivat vaihtelevia ja monimerkityksellisiä. Luottamuspuhetta esiintyi terapiakeskusteluissa myös monessa käytössä. Parien keskusteluissa luottamukselle tuotettuja merkityksiä käytettiin mm. syytöspuheena, jolloin luottamuksen pettänyt puoliso kuvastui luottamuksen murentajana ja syyllisenä parisuhteen huonoon tilaan. Vuorovaikutuksellisesti tarkasteltuna luottamus rakentui myös epäilypuheena puolison rehellisyydestä, jonka lisäksi epäluottamus tuotettiin moitepuheena puolison tavasta tehdä asioita. Luottamuskeskusteluissa rakentuneet vastuupositiot olivat yksi oleellinen osa luottamuspuheen käyttöä.

Avainsanat: pariterapia, avioliitto, luottamus, diskurssianalyysi, tulkintarepertuaari, kulttuuriset diskurssit

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
2. MENETELMÄ	10
2.1. Tutkimuksen aineisto.....	10
2.2. Diskurssianalyysi tässä tutkimuksessa.....	12
2.3. Aineiston analyysi.....	15
3. TULOKSET	18
3.1. Parien tuottamat tulkintarepertuaarit.....	19
3.1.1. Luottamus kaiken muun perustana.....	19
3.1.2. Luottamus vastuukysymyksenä.....	22
3.1.2.1. Luottamus luottajan ominaisuutena.....	23
3.1.2.2. Luottamus luottamuksen rikkojan vastuulla.....	25
3.1.3. Luottamus ja suhteen historiassa tapahtuneet asiat.....	27
3.1.4. Luottamus murenevana ja romahtavana sekä luottamuksen rakentaminen prosessina.....	29
3.1.5. Luottamus hyväksyntänä ja epäluottamus moitepuheena.....	31
3.1.6. Luottamus keskusteluna.....	33
3.1.7. Luottamus sitoutumisena.....	36
3.1.8. Luottamus arvoituksena.....	39
3.1.9. Luottamus syytöspuheena.....	41
3.1.10. Luottamus epäilypuheena.....	42
3.2. Terapeuttien tuottamat tulkintarepertuaarit.....	45
3.2.1. Luottamus puolisoiden välisenä asiana.....	45
3.2.2. Luottamus kahden kauppana.....	46
3.2.3. Luottamus heittäytymisenä/uskaltamisena/riskin ottona.....	48
3.2.4. Luottamus prosessina arjessa.....	49

4. POHDINTA	51
LÄHTEET	65

1. JOHDANTO

Pariterapia on psykoterapian ala, joka on pitkään kulkenut ikään kuin piilossa perheterapian ja yksilöterapian varjossa (Gurman & Fraenkel, 2002). Tätä kuvaa esimerkiksi se, että suuri osa ihmisistä, jotka hakeutuvat terapiaan tekevät sen aviollisten ongelmien vuoksi, mutta usein ne piiloutuvat muiden yksilöpsykologisten, kuten ahdistuksen ja masennuksen ongelmien taakse. Usein myös perheterapeuttisessa työskentelyssä pääpaino on ollut pariskuntien ongelmissa enemmän kuin perheissä kokonaisuutena. Vasta hiljattain pariterapia itsessään on saanut lisääntyvää huomiota alan kirjallisuudessa ja konferensseissa. Myös sen hyväksyntä ja käyttö on lisääntynyt huomattavasti viime vuosikymmenen aikana (Johnson & Lebow, 2000).

Gurmanin ja Fraenkelin (2002) mukaan viime vuosina onkin tutkittu paljon aviollisten ongelmien osuutta mm. depression, ahdistuksen ja alkoholismin pienentymisessä ja ylläpidossa. Tämänkaltaiset pariterapian sovellukset ovat auttaneet ymmärtämään läheisten ihmissuhteiden laadun ja henkisen hyvinvoinnin välistä keskinäistä vuorovaikutusta (Johnson & Lebow, 2000). Pariterapian alalla on alettu tutkimaan myös laajempien sosiaalisten uskomusten vaikutuksia parien elämään ja perhesysteemiin (Gurman & Fraenkel, 2002). Tämä on johtanut katsantokannan monipuolistumiseen, jolloin pareja hoidettaessa huomioidaan mm. demografisia ja monikulttuurisia tekijöitä.

Postmodernismin ajatukset todellisuuden ja kielen konstruktiiivisen luonteen välisistä suhteista ovat olleet suuresti vaikuttamassa pariterapiaan ja sen tutkimukseen viime vuosikymmeninä (Johnson & Lebow, 2000). Myös laadullisen tutkimuksen yleistymisen on lisännyt kielen käytön tutkimusta terapiakontekstissa (McLeod, 2001). Aikaisemmin monissa tutkimuksissa terapiassa käytettyä kieltä on käsitelty merkkinä jostain muusta esim. raportteina oireista tai käytöksestä, mutta nykytutkimus on kasvattanut ymmärrystä siitä, miten ihmiset käyttävät kieltä terapiakontekstissa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan pariterapiassa tapahtuvaa kielellistä vuorovaikutusta ja sen

erityisenä tavoitteena on selvittää, minkälaisia merkityksiä parit tuottavat luottamuksesta tässä kontekstissa.

Kielen käytön tutkimus on tärkeää siksi, että lähtökohtana kaikessa psykoterapiassa voidaan katsoa olevan uusien merkitysten luominen ja välittäminen keskustelun avulla (Anderson & Goolishian, 1988). Näiden uusien merkitysten kautta ongelman tulkintarepertuaari laajenee ja sitä kautta muutos mahdollistuu. Sosiaalisen konstruktionismin periaatteiden mukaisesti merkitykset voivat rakentua silloin, kuin ihmiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja osallistuvat johonkin merkityksiä luovaan diskursiiviseen systeemiin (Andersson & Coolishian, 1992). Terapiatilannetta voidaankin pitää tällaisena systeiminä, jossa kommunikaatio merkityksellistyy suhteessa sen dialogisiin ominaispiirteisiin. Se, mitä sanotaan ja mitä merkityksiä keskustelussa rakennetaan, on siis seurausta tilanteesta käytössä olevista, jaetuista diskursiivisista käytännöistä. Erilaiset vuorovaikutuskontekstit myös luovat ilmenemismahdollisuuksia tietyille luonnehdinnoille ja merkityksenannoille. Toisin sanoen; ne merkitykset, jotka tuotetaan terapiakontekstissa ovat mahdollisesti erilaisia kuin muissa tilanteissa tuotetut merkitykset johtuen terapiatilanteen erityisistä ominaispiirteistä.

Sosiaalisen konstruktionismin ajatusten mukaisesti terapiatilanteessa tuotettujen merkitysten voidaan katsoa olevan sosiaalisen maailman muokkaamia ja toisaalta myös muokkaavat sitä, millaiseksi tämä sosiaalinen maailma jatkossa ymmärretään (Suoninen, 1999). Tämän lähtökohta-ajatuksen vuoksi onkin tärkeää pohtia sitä, miten tutkimusaineistossani terapiatilanteessa tuotetut merkitykset mahdollisesti heijastelevat sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettuja yhteiskunnallisia merkityksiä ja nousevat tästä kulttuurisesta selontekojen varannosta. Seuraavaksi tarkastelen näitä tänä päivänä parisuhteeseen mahdollisesti vaikuttavia yhteiskunnallisia diskursseja. Esittelen avioliiton muuttunutta asemaa yhteiskunnassamme ja siihen mahdollisesti vaikuttaneita yhteiskunnallisia muutoksia.

Ennen 1900-lukua yleisin syy avioliiton loppumiseen oli puolison kuolema (Pinsof, 2002). 1900-luvun viimeisellä puoliskolla avioero syrjäytti kuoleman yleisimpänä avioliiton päättymisen syynä. Tällä muutoksella on ollut monia seurauksia perheiden elämään ja yhteiskuntaan. Avioliitosta ja avioerosta on esimerkiksi tullut terapeuttisten

interventioiden sekä tieteellisen keskustelun ja tutkimuksen kohde (Gurman & Fraenkel, 2002). Avioerojen yleistyminen on asettanut kyseenalaiseksi myös ihmisen kyvyn solmia yksiavioisia elämänmittaisia parisuhteita (Pinsof, 2002). Terapeuttisesta näkökulmasta tarkasteltuna voidaan kysyä, mitä seurauksia tästä muutoksesta mahdollisesti seuraa pariterapian teoriaan ja terapiakäytäntöihin.

Yhteiskunnallisten muutosten myötä avioliittoon liittyvät odotukset ja vaatimukset ovat muuttuneet (Tolkki-Nikkonen, 1990). Aikaisemmin avioliittoa voitiin pitää onnellisena jos se kesti ja tuotti lapsia, mutta nykyään romanttinen rakkaus ja rakastumisen tunne ovat nousseet entistä merkityksellisemmiksi parisuhteen onnellisuuden määrittäjiksi (Jallinoja, 2000). Pohjoismaisissa tutkimuksissa on ilmennyt, että tänä päivänä avioliiton toivotaan rakentuvan rakkaudesta, läheisyydestä ja tunteista. Avioliiton voidaankin katsoa nykyään perustuvan enemmän henkilökohtaiseen kiintymykseen verrattuna aikaan, jolloin avioliittoon liittyi enemmän puolisoiden välistä keskinäistä riippuvuutta esim. elatuksen suhteen.

Tämänkaltaisissa suhteissa, joita on alan kirjallisuudessa kutsuttu ”puhtaiksi suhteiksi”, korostuu emotionaalinen tyydyttävyys ja niiden koossapitävänä voimana on puolisoiden henkilökohtainen päätös ja sitoutuminen (Jallinoja, 1997). Näissä suhteissa puolisot eivät voi perustaa liittoaan yhteiskunnan arvostuksiin avioliitosta purkamattomana instituutiona, vaan joutuvat jatkuvasti tarkkailemaan toisiaan, jotta voisivat arvioida omaa ja toisen sitoutumista. Giddens (1992) käyttää käsitettä ”puhtaat suhteet” viittaamaan tilanteeseen, jossa suhteeseen sitoudutaan suhteen itsensä vuoksi ja siinä pysytään ainoastaan niin kauan kun molemmat osapuolet arvioivat suhteen tyydyttäväksi. Tästä johtaen, puhtaan suhteen ominaisuuksiin kuuluu se, että suhde voidaan lopettaa milloin tahansa kumman tahansa osapuolen tahdosta. Puhtaissa suhteissa myöskään luottamuksella ei ole ulkoista tukea, vaan sen täytyy kehittyä läheisyyden tunteiden perusteella (Giddens, 1992).

Myös aviosuhteeseen liittyvässä sosiologisessa keskustelussa on nähtävissä samankaltaisia muutoksen piirteitä. Jallinoja (1997) viittaa näihin keskusteluihin ja nostaa esille yksilöitymisen aviosuhteen muuttumiseen vaikuttavana tekijänä. Yksilöitymisen myötä ihmisten suhde avioliittoon on muuttunut. Siitä on tullut henkilökohtaisten päätösten kohde, kun sitä ennen sääteli avioliittoinstituutio, ulkoinen

kontrolli ja yleiset moraalisäännökset. Pinosfin (2002) mukaan puolestaan kasvanut elinikä, muutokset naisten biologisissa, psykologisissa ja sosiaalisissa rooleissa sekä muuttuneet oikeudelliset ja sosiaaliset arvot ovat olleet vaikuttamassa siihen, että suurin osa pareista ei jatka avioliittoaan kuolemaan asti.

Parisuhteen muuttunut asema on nähtävissä myös siitä tehdyissä tutkimuksissa (Tolkki-Nikkonen, 1990). 1950-luvulla perheen näkökulma hallitsi tutkimuksia, 1960-luvulla keskityttiin nais- ja roolitutkimuksiin, 1970-luvulla tutkimuksia tehtiin arkielämästä ja sen muutoksista perheen kannalta. Tällöin rakkautta kuvattiin pikemminkin ongelmien kuin edellytysten kautta. 1980-luvulla on tutkittu mm. avioliitto-odotuksia, rakkautta, valtaa ja vanhemmuutta.

Useissa tutkimuksissa on todettu, että tyytyväisyys avioliittoon vähenee aviovuosien myötä, alkaen taas lisääntyä elämänkaaren loppuvaiheissa (Tolkki-Nikkonen, 1990). Tätä käsitystä on kuitenkin arvosteltu mm. tutkimusten poikkileikkausaineistojen vuoksi (Perho & Korhonen 2003). Useat tukijat esittävät kuitenkin, että monille parisuhteille on tyypillistä muuttua ja heiketä ajan kuluessa. Tätä parisuhteen heikentymistä osoittavat osaltaan myös Suomessa kasvavat avioeroluvut. Tutkimusten mukaan parisuhteeseen liittyvät tavallisimmat ongelmat ovat työnjako, lastenkasvatus, vallan ja vastuun jako, kohdin ulkopuolinen elämä, rahankäyttö, suhteen viileys, vastavuoroisuuden puute, alkoholi, temperamenttiero, mustasukkaisuus ja epäluottamus (Perho & Korhonen, 1999).

Mitä sitten puolestaan liitetään onnelliseen ja koossa pysyvään parisuhteeseen? Tolkki-Nikkonen (1990) viittaa Lauerin ja Lauerin (1988) tekemään tutkimukseen, jossa pääteltiin sitoutumisen olevan parisuhteita koossa pitävä tekijä. Tolkki-Nikkonen (1990) lisää tähän vielä rakkauden ja läheisyyden. Myös Rusbult ym. (1998) päätyvät siihen, että sitoutumisen aste on keskeinen motiivi parisuhteissa. Heidän mukaansa sitoutuminen muodostuu kolmesta keskeisestä tekijästä. Sitoutuminen on suurempaa silloin kun 1) tyytyväisyyden tunne on korkea, 2) vaihtoehtojen laatu huono ja 3) suhteeseen voidaan liittää tärkeitä voimavarjoja. Sitoutumisesta puolestaan seuraa emotionaalinen turvallisuuden tunne ja luottamus (Tolkki-Nikkonen, 1990). Toisaalta liittoa saattaa pitää koossa myös vaihtoehtojen puute, kuten myös Rusbult ym. (1998) nostivat esiin sitoutumisen astetta määritellessään. Oman tutkimukseni kohdalla on

mielenkiintoista pohtia sitä, miten luottamus ja sille pariterapiakontekstissa tuotetut merkitykset asettuvat suhteessa näihin onnistuneen/epäonnistuneen parisuhteen määritelmiin.

Kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti rakentuneiden merkitysten ohella on mahdollista pohtia myös sitä, miten terapiatilanteessa muodostuva luottamuskäsitys suhteutuu tutkimukselliseen kenttään ja siellä tuotettuihin merkityksiin. Miten nämä tutkimuksellisesti tuotetut diskurssit mahdollisesti ovat käytössä terapiatilanteissa käytävissä keskusteluissa. Seuraavaksi esittelen luottamukseen liittyvää keskeistä tutkimustietoa.

Tutkimuksellisesti luottamusta on lähestytty eri näkökulmista ja sitä on yritetty määritellä monella tapaa. Monet näistä määritelmistä jäävät kuitenkin epämääräisen tulkinnallisiksi ja niiden pohjalta on vaikea tyydyttävästi määritellä, mitä luottamuksella tarkoitetaan (Larzelere & Huston, 1980). Luottamusta voidaan kuitenkin pitää läheisen ihmissuhteen yhtenä halutuimpana ominaisuutena (Rempel, Holmes & Zanna, 1985). Tutkimukset ovat osoittaneet, että se mainitaan usein rakkauden ja sitoutumisen ohella yhtenä rakkaussuhteen tärkeimpänä tekijänä. Luottamus nähdäänkin välttämättömänä edellytyksenä sitoutumisen kehittymiselle ja turvallisuuden tunteille läheisissä ihmissuhteissa (Holms & Rempel, 1989; Larzelere & Huston, 1980).

Näiden määritelmien ohella kumppaniin luottaminen on kuitenkin vahvimmin yhdistetty läheisyyden rakentamiseen (Mikulincer, 1998). Tämän valossa voidaankin ajatella, että luottamus on edellytys sille, että suhteessa uskalletaan jakaa henkilökohtaiset tunteet sekä ajatukset kumppanin kanssa, joka puolestaan vahvistaa puolisoiden sitoutumista suhteeseen. Toisaalta pitää muistaa se, että läheisyyden ja luottamuksen suhde voi vaikuttaa myös toisin päin, eli puolison kanssa koettu läheisyys voi toimia edellytyksenä luottamuksen kehittymiselle. Huolimatta näiden tapahtumien kausaalisesta järjestyksestä, on luottamuksen keskeinen asema läheisissä suhteissa nähtävissä myös siinä, että usein luottamuksen rikkoutuminen, kuten rikottu lupaus tai liiton ulkopuoliset suhteet, ovat kriittisiä tapahtumia suhteen jatkumisen kannalta (Miller & Rempel 2004).

Vaikka luottamuksen voidaan katsoa olevan tärkeä tekijä parisuhteen dynamiikan ymmärtämisessä, on sen tutkimiseen kiinnitetty suhteellisen vähän huomiota (Rempel ym. 1985; Miller & Rempel 2004). Monissa tutkimuksissa ongelmana on ollut juuri luottamuksen monimutkaisen ja monitahoisen luonteen tavoittaminen (Mikulincer, 1998). Ihmiset kun voivat erota luottamuksen määrässä tai tasossa sekä luottamukseen liitettävissä merkityksissä. Eroja esiintyy myös luottamustilanteissa koetuissa tunteissa sekä näissä tilanteissa esiintyvissä käyttäytymistavoissa ja kognitiivisissa reaktioissa.

Rempell ym. (1985) tiivistävät artikkelissaan teoreettisia ja operationaalisia määritelmiä luottamuksesta. Ensinnäkin luottamus kehittyy menneistä kokemuksista ja suhteen aiemmasta vuorovaikutuksesta. Tämän määritelmän mukaisesti luottamuksen on mahdollista kehittyä siis vasta suhteen kypsyyssä. Toiseksi luottamus voidaan yhdistää kumppanin luonteenpiirteisiin siten, että hänen luonteensa ja käytöksensä luokitellaan luotettavaksi. Kolmanneksi luottamus sisältää tietynlaista riskinottoa. Esimerkiksi luottamalla toiseen puoliso asettaa itsensä alttiiksi haavoittumiselle, jos kumppani ei olekaan luottamuksen arvoinen. Lopuksi Rempell ym. (1985) luonnehtivat luottamuksen olevan varmuutta ja turvallisuuden tunnetta, jotka kehittyvät tilanteissa, joissa kumppani osoittaa välittämistä. Näistä edellä mainituista määritelmistä muodostuu heidän mukaansa luottamuksen malli, joka koostuu kolmesta osatekijästä; käytöksen ennustettavuudesta, kumppanin luotettavuudesta ja uskosta suhteen tulevaisuuteen.

Tutkimuksen, jossa testattiin edellä kuvattua luottamuksen mallia, perusteella voidaan päätellä, että luottamus on käsite, johon liittyy monia elementtejä, jotka eivät aina esiinny samassa suhteessa (Rempell ym. 1985). Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että luottamuksen perusteet löytyvät enemmän emotionaalisesta varmuudesta kuin ohimenevästä luottamuksesta ja käytöksen ennustettavuudesta. Yksi edellä kuvatun luottamuksen malli perustuu sille uskonnukselle, että ihmiset tekevät vastaavuspäätelmiä (attribuutioita) kumppaninsa käytöksestä, luonteesta ja motiiveista yrittäessään ymmärtää häntä.

Luottamusta on lähestytty myös yksilön persoonallisuuteen liittyvänä taipumuksena (Holmes & Rempel, 1989). Tällöin ollaan kiinnostuneita siitä, missä määrin persoonalliset taipumukset luottamukseen tai epäluottamukseen vaikuttavat yksilön

mahdollisuuksiin saavuttaa luottamuksen tunteita läheisissä ihmissuhteissa. Tutkimuksissa on saatu tukea sille, että persoonallisilla taipumuksilla on jotakin vaikutusta luottamuksen kehittymiseen. Esimerkiksi yksilön taipumukseen luottaa toisiin vaikuttaa lapsuuden ajan tärkeät kiintymyssuhteet sekä se tapa, jolla hoitajat ovat heidän tarpeisiinsa reagoineet (Miller & Rempel 2004). Mikulincer (1998) on tutkinut aikuisten kiintymystyylin ja luottamuksen tunteen yhteyttä läheisissä ihmissuhteissa. Tarkemmin sanottuna tutkimus keskittyy tarkastelemaan eroavatko eri kiintymystyylin omaavat ihmiset tavassa, jolla he prosessoivat oleellisia luottamukseen liittyviä muistoja, tavoitteita ja strategioita. Joistakin tutkimukseen liittyvistä rajoituksista huolimatta tutkimuksen tulokset osoittivat, että turvallisesti kiintyneet aikuiset luottivat turvattomasti kiintyneitä enemmän kumppaneihinsa ja pystyivät paremmin palauttamaan mieleen luottamukseen positiivisesti liittyviä muistoja. Turvallisesti kiintyneet käyttivät myös rakentavampia selviytymisstrategioita ja reagoititapoja tilanteissa, joissa luottamusta oli loukattu. Tämän tutkimuksen perusteella turvallisesti kiintyneet ihmiset kykenevät rakentamaan luottamuksellisia suhteita ja olemaan varmoja kumppanin luotettavuudesta.

Vaikka lapsuuden vuorovaikutussuhteet jossain määrin vaikuttavat yksilön taipumukseen luottaa toisiin, ei voida kuitenkaan olettaa, että taipumus luottamukseen kehittyy varhaislapsuudessa ja siirtyy sellaisenaan suhteesta toiseen (Holmes & Rempel, 1989). Päinvastoin, ihmisten kehittyessä niin kognitiivisesti kuin emotionaalisesti, luottamuksen arvioinnista tulee paljon mutkikkaampi prosessi ja siihen vaikuttaa myös jokaisen ihmissuhteen yksilölliset ominaisuudet (Miller & Rempel, 2004). Tässä prosessissa arvioidaan toisen käytöstä ja tehdään vastaavuuspäätelmiä, attribuutioita, tekojen taustalla vaikuttavista tunteista ja motiiveista. Tutkimuksissa on todettu, että luottamus voi kasvaa sellaisissa tilanteissa, joissa kumppanin toiminnan takana arvioidaan olevan ainoastaan positiivisia motiiveja, kuten puolison hyvinvoinnin lisääminen.

Miller ja Rempel (2004) ovat tutkineet luottamuksen kehittymiseen ja vähentymiseen vaikuttavia attribuutioprosesseja läheisissä ihmissuhteissa. Heidän lähtökohtaoletuksensa mukaan ihmisten taipumus arvioida motiiveja kumppanin käytöksen takana vaikuttaa itse käytöksen arviointia enemmän luottamuksen

kehittymiseen tai vähentymiseen. Tutkimus toteutettiin pitkittäistutkimuksena, jossa tutkittiin vastavuoroisia yhteyksiä luottamuksen ja kumppanuutta lisäävien attribuutioiden välillä. Miller ja Rempel (2004) esittävät, että luottamus edustaa kognitiivisia ja emotionaalisia odotuksia, jolla on suora vaikutus niihin tulkintoihin, joita tehdään niin puolison nykyisestä, kuin tulevastakin toiminnasta. Esimerkiksi jos parien välillä on kehittynyt tunne luottamuksesta, on heidän helppo arvioida puolison käytöksen takana olevan hyväntahtoisia, suhteen hyvinvointia edistäviä motiiveita. Jos puolisoiden välillä on luottamusta, on heidän myös helpompi ajatella puolison mahdollisen piittaamattomuuden johtuvan tilanteisista tekijöistä ja olevan ohimenevää. Puolestaan suhteissa, joissa luottamus ei ole kehittynyt tai puolison käytöksen takana arvioidaan olevan omaa hyvää tavoittelevia motiiveja, puolison negatiivinen käytös havaitaan usein lisääntyvänä todisteena puolison epäluotettavuudesta.

Näin luottamus toimii ikäänkuin suodattimena, jonka läpi tulkitaan puolison toimintaa. Tutkimustulokset vahvistavat myös sen, että prosessi toimii myös toisin päin. Luottamus sekä kumppanuutta lisäävät attribuutiot ovat siis molemmin puolin vahvistettuja ajan kuluessa. Miller ja Rempel (2004) tutkimus osoitti myös, että halukkuus tai haluttomuus yhdistää positiivisia motiiveja kumppanin toimintaan, ennusti joko luottamuksen kasvua tai vähentymistä kahden vuoden päästä. Puolison taipumus nähdä toinen hyvässä valossa edisti luottamuksen kehittymistä. Tiivistetysti voidaankin sanoa, että tämän tutkimuksen mukaan suhteessa tapahtuvat tulkinnat voivat joko säilyttää tai muuttaa luottamuksen tasoa ja tunne luottamuksesta puolestaan vaikuttaa edelleen siihen, kuinka tiettyjä tapahtumia tulkitaan.

Näistä tutkimustuloksista heijastuva luottamukselle annettu keskeinen asema parisuhteissa, keskinäisen luottamuksen rikkoutumisen aiheuttamat vakavat ongelmat, avioliiton muuttuneen aseman vaikutukset perheiden elämään sekä läheisten ihmissuhteiden tyydyttävyyden yhteys yleiseen henkiseen hyvinvointiin asettavat mielestäni luottamukselle tuotettujen merkitysten tutkimisen tärkeään asemaan terapiatutkimuksen kentässä.

Tutkimukseni liittyy Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen terapiaprosessien diskursiivisen tutkimuksen projektiin. Sen yleisenä tavoitteena on tarkastella pariterapiassa tapahtuvaa kielellistä vuorovaikutusta diskurssianalyttisen

viitekehysten periaatteet huomioiden. Tutkimuksen erityisenä tavoitteena on tarkastella sitä, *mitä* merkityksiä luottamukselle tuotetaan kielen avulla terapiakontekstissa. Tutkimuksen tarkoituksena on myös selvittää sitä, *miten* parit sekä terapeutit rakentavat näitä luottamuksen merkityksiä puheessaan. Toisin sanoen *miten* kieltä käytetään luottamukselle tuotettujen merkitysten rakentamiseen. Luottamusta koskevien selontekojen pohjalta yritän hahmotella myös sitä, miten vuorovaikutustilanteessa annetut selonteot nousevat sosiaalisesta maailmasta ja muokkaavat sitä. Tutkimuksessa pyrin siis tarkastelemaan tilanteisten merkitysten ohella myös sitä, millaisia kulttuurisia tapoja, stereotyyppioita ja yhteiskunnallisia diskursseja terapiakontekstissa tuotetut merkitykset mahdollisesti sisältävät ja missä käytössä ne ovat terapiakeskustelussa.

2. MENETELMÄ

2.1 Tutkimuksen aineisto

Tutkimukseni aineisto koostuu erään keskisuuren kaupungin perheasiain neuvottelukeskuksesta kevään 2003 aikana c-kaseteille nauhoitetuista ja tekstimuotoon litteroiduista pariterapiatapaamisista. Perheasiain neuvottelukeskuksesta tapahtuva perheneuvonta on seurakunnan ylläpitämä palvelu, joka tarjoaa perheille ja pareille keskusteluapua elämän eri pulmatilanteissa. Kokonaisuudessaan aineisto sisältää neljän eri terapeutin istuntoja, jotka vaihtelevat tapaamiskertojen määrässä ja tapaamistiheydessä. Kolme terapeuttia työskenteli kahden ja yksi terapeutti yhden asiakasparin kanssa, joten koko aineisto koostuu seitsemästä eri parista ja yhteensä 32:sta istunnosta.

Tutkimuskysymykseni alkaessa tarkemmin hahmotuttua valitsin kaikista kuuntelemistani istunnoista tarkempaan analyysiin viisi paria ja vaihtelevasti heidän ensimmäisen, toisen tai molemmat istuntonsa. Yhteensä aineistoa kertyi kahdeksasta eri istunnosta (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Tutkimuksen aineistoksi valitut terapeutit, parit ja istunnot

Terapeutti ja pari		Istunto
	BI	Ensimmäinen ja toinen
	BII	Ensimmäinen ja toinen
	CII	Toinen
	DI	Ensimmäinen ja toinen
	DII	Ensimmäinen
Yhteensä	3/5	8

Valitsemieni pariien ja istuntojen kohdalla käsiteltiin runsaasti luottamuskysymyksiä ja luottamuksen merkityksiä parisuhteelle, jonka vuoksi katsoin juuri näiden pariien olevan hyödyllisiä tutkimuskohteita oman tutkimuskysymyksen kannalta. Keskustelujen alussa pareilta oli pyydetty suostumus istuntojen nauhoittamiseen sekä lupa nauhoitteiden käyttöön tutkimustarkoituksissa. Terapiatilanteen luottamuksellisen luonteen vuoksi olen muuttanut kaikki pareja koskevat tunnistetiedot sekä poistanut heidän nimensä käytävistä keskusteluista.

Ensimmäinen pari (BI, kaksi istuntoa, terapeutina mies) on keski-ikäinen pari, jotka ovat eronsa jälkeen asuneet uudelleen yhdessä noin yhden vuoden. Heillä on kaksi lasta. Terapian ajankohtana heidän parisuhdettaan kuormittivat riitely, puhumattomuus ja sitä kautta keskustelematta jääneet asiat. Myös asumuseron aikaiset toiset ihmissuhteet aiheuttivat jännitteitä heidän liittoonsa ja nostivat esille luottamuskeskusteluja. Toinen pari (BII, kaksi istuntoa, terapeutina mies) on myös keski-ikäinen pari, jolla on neljä lasta. Kolme näistä vaimon edellisestä avioliitosta. Pariskunta asui terapian aikana eri asunnoissa ja olivat harkinneet lopullista eroa ellei keskusteluista ole apua. Keskeiseksi pulmaksi heidän suhteessaan oli noussut miehen puhelinsoitot maksullisille erotiikkalinjoille, jotka vaimo oli kokenut vahvasti luottamuksen pettämisenä. Myös vaimolla oli avioliiton ulkopuolinen keskustelusuhde. Kolmas pari (CII, yksi istunto, terapeutina nainen) on avioliitossa elävä pari jossa mies on 28 vuotias ja nainen 40 vuotias. Pari hakeutui terapiaan äkillisen kriisin vuoksi. Miehellä oli ollut avioliiton ulkopuolinen suhde ja hän oli yllättäen hakenut avioeroa. Tästä tilanteesta kumpuavat luottamuskeskustelut ja pohdinnat avioliiton tulevaisuudesta muodostuivat heidän kohdallaan terapiaistuntojen sisällöksi. Neljäs pari (DI, kaksi istuntoa, terapeutina mies) on nuori avioliitossa elävä pari, jotka toivoivat keskusteluilta erityisesti luottamuksen palauttamista suhteeseen. Heillä keskustelujen teemaksi nousi miehen uskottomuus sekä pohdinnat suhteen tulevaisuudesta. Viides pari (DII, yksi istunto, terapeutina mies) on nuori pari, jotka olivat hakeutuneet terapiaan toistuvien epäonnistumisien takia. Miehen alkoholinkäyttö oli aiheuttanut ongelmia ja rikottuja lupauksia. Taustalla miehellä oli myös liiton ulkopuolisia suhteita ja epärehellisyyttä, joiden vuoksi vaimo koki luottamisen mieheen vaikeaksi.

Varsinainen tutkimusaineistoni koostuu ääninauhoilta tekstimuotoon litteroiduista istunnoista. Keskustelut on kirjoitettu sanatarkasti huomioiden tauot, taukojen pituudet ja päällekkäinpuhumiset. Litteroitua aineisto kertyi yhteensä 165 sivua.

2.2 Diskurssianalyysi tässä tutkimuksessa

Tarkkarajaisen metodin sijasta diskurssianalyysin ajatellaan olevan väljä teoreettinen ja metodologinen viitekehys (Eskola & Suoranta 1998). Yhdistävänä tekijänä eri tieteenaloilla tehtävällä diskurssianalyttisellä tutkimuksella toimii kiinnostus kieleen ja sen vaikutuksiin (Johnstone, 2002). Tarkemmin diskurssianalyysi voidaan määritellä ”sellaiseksi kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä” (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993, 10).

Diskurssianalyttinen tutkimus pohjautuu sosiaalisen konstruktionismin ajatuksiin (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993). Sen mukaisesti meillä ei ole mahdollisuutta tavoittaa tutkimaamme todellisuutta ”puhtaana” vaan aina jostain näkökulmasta merkityksellistettynä (Gergen, 1994). Kieli myös järjestää, uusintaa ja muuttaa sitä sosiaalista todellisuutta, jossa elämme (Jokinen ym. 1993). Vastakohtana modernille kielikäsitteille, jossa kieltä käsitellään todellisuuden kuvana, tämä konstruktionismiin nojaava postmoderni kielikäsite määrittelee kielen toimivan todellisuuden rakentajana (Eskola & Suoranta, 1998). Tällöin kielen uskotaan olevan osa todellisuutta, ei väline sen tavoittamiseen. Postmodernismin ajatukset omaksuva tutkija ei siis pohdi kielellisten esitysten todenmukaisuutta, vaan tyytyy todellisuuteen sellaisena kuin se tulkinnan ja ymmärtämisen prosesseissa hänelle ilmenee. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tutkimuskohteena ovat ne kielelliset prosessit ja niiden tuotokset, joiden kautta sosiaalinen todellisuus rakentuu (Jokinen, 1999). Tutkimuksissa ei siis pyritä selvittämään esimerkiksi syy- seuraus- suhteita tai mentaalisia prosesseja.

Edellisistä tutkimuksellisista lähtökohdista johtuen myöskään tässä tutkimuksessa ei olla kiinnostuneita esimerkiksi parien luottamuspuheen taustalla vaikuttavista tekijöistä, eikä pohdita niiden todenmukaisuutta, vaan mielenkiinto kohdistuu ennen kaikkea luottamukselle tuotettujen merkitysten sisältöihin ja merkitysten tuottamisen tapoihin. Tuotettujen merkitysten konstrukttiivisen luonteen vuoksi ei niitä, eikä tutkijan rakentamia tulkintarepertuaareja voida myöskään pitää yleismaailmallisina faktoina, vaan ainoastaan tässä kontekstissa rakentuneena todellisuutena.

Näiden lähtökohtien lisäksi diskurssianalyysissä kielen käytön katsotaan olevan funktionaalista eli oletetaan, että kielellä ei ainoastaan kuvata asioita vaan myös tehdään jotain (Jokinen ym., 1993). Diskurssianalyysissä ollaan kiinnostuneita siitä, mitä kielen käyttäjä milläkin ilmaisullaan tekee ja mitä seurauksia tällä ilmaisulla on. Puheet ja teot ovat siis diskurssianalyttisesti tarkasteltuna molemmat toimintaa, joka ylläpitää tai muuntaa sosiaalista todellisuutta. (Suoninen, 1999). Diskurssianalyysin avulla pyritään myös tekemään näkyväksi näitä ulkoista maailmaan luovia konstruktioita ja paljastamaan niiden vakiintumista ja vaihtelua (Jokinen ym., 1993).

Sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti tutkija voi lähestyä tutkimaansa kohdetta ainoastaan symbolien ja merkityksien kautta (Gergen, 1994). Vaikka todellisuuden ei voida katsoa muodostuvan pelkistä merkityksistä, on niiden avulla mahdollista päästään tarkastelemaan todellisuudesta rakennettuja erilaisia versioita (Jokinen ym., 1993). Tähän liittyy yksi diskurssianalyysin tärkeä lähtökohta eli oletus siitä, että ei ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa hahmottaa sosiaalista todellisuutta, vaan on olemassa erilaisia rinnakkaisia merkityssysteemejä. Esimerkiksi samassa terapiakeskustelussa voi esiintyä monia kilpailevia merkityssysteemejä puhuttaessa puolisoiden välisestä luottamuksesta. Juuri nämä erilaiset luottamuksesta rakentuvat merkitykset ovat tässä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena. Diskurssianalyysissä merkityssysteemejä kutsutaan diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi, ja niitä analysoimalla halutaan selvittää miten ne tulevat todeksi sosiaalisissa käytännöissä (Jokinen ym., 1993).

Diskurssin käsite sopii Jokisen ym. (1993) mukaan paremmin tutkimuksiin, joiden painopiste on historiallisuuden tarkastelussa ja valtasuhteiden analysoinnissa. Tulkintarepertuaari puolestaan kuvaa paremmin niitä merkityssysteemejä, joissa

analysoidaan arkisen kielen käytön vaihtelevuutta. Tämän jaottelun vuoksi tulkintarepertuaari sopii mielestäni paremmin käytettäväksi omassa tutkimuksessani.

Edellä mainitut diskurssit ja repertuaarit ovat tutkijan tulkintatyön tuloksia, eivätkä analyysin raakamateriaalia (Jokinen ym., 1993). Diskurssianalyysissä aineistosta tarkastelun kohteeksi otettavia kuvauksia nimitetään puolestaan selonteoiksi (Suoninen, 1999). Näiden avulla ihmiset tekevät toisilleen ymmärrettäväksi omaa itseä ja maailmaa. Samalla tapaa, kuin sosiaalisen konstruktionismin piirissä merkityksiä pidetään yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti sitoutuneina (Berger & Luckmann, 1995), myös selontekoihin liittyvät kiinteästi kulttuuriset merkitykset (Jokinen & Juhila, 1999). Tietyn kulttuurin jäsenenä ihmisten on vaikea havaita omassa kulttuurissa käytettävien sanojen konskruktiivisuutta (Jokinen ym., 1993). Ne sanat, joita kulttuurissa käytetään kuvaamaan tiettyä asiaa, antavat kuitenkin vihjeitä siitä, mitä sen kulttuurin piirissä pidetään todellisena ja itsestään selvänä. Jokapäiväinen elämä esittäytyy tutkijalle ihmisten tulkitsemana todellisuutena ja näin subjektiivisesti merkityksellisenä. Tätä merkitysten kulttuurisuutta on mahdollista painottaa eri tavoin diskurssianalyttisessä tutkimuksessa (Jokinen & Juhila, 1999).

Kulttuuristen merkitysten ohella diskurssianalyysissä on oleellista myös merkitysten tilanteinen rakentuminen ja toiminnan kontekstuaalisuuden korostaminen (Jokinen ym., 1993). Yleensä tieteellisessä tutkimuksessa pyritään minimoimaan ympäristön vaikutuksia tutkimustuloksiin ja tekemään tutkimusympäristöstä mahdollisimman muuttumaton. Diskurssianalyysissä tätä vastoin taas korostetaan ympäristön ja keskustelun kontekstin merkitystä. Koska diskursseja luodaan ja uusinnetaan juuri sosiaalisissa tilanteissa, kontekstin mukaan ottaminen analysointiin itse asiassa rikastuttaa aineistoa ja sen analysointia.

Diskurssianalyysin yhteydessä kontekstilla voidaan tarkoittaa esim. lauseyhteyttä, jossa tiettyä sanaa käytetään tai jopa kokonaista aikakautta jolloin keskustelu käydään (Jokinen ym., 1993). Aineiston tulkinnan kannalta on tärkeää ainakin ottaa huomioon aika ja paikka missä diskurssit rakentuvat ja suhteuttaa tulkinta niihin. Myös se, tapahtuuko vuorovaikutus jossain ammatillisessa organisaatiossa vai vapaammassa tilanteessa, luo tulkinnalle tietyt reunaehdot. Jokinen ym. (1993) käyttävät termiä

vuorovaikutuskonteksti yhdistämään niitä tekijöitä, jotka ovat kielellisen vuorovaikutuksen tulkinnan kannalta olennaisia.

Oman tutkimukseni aineistona olevat keskustelut tapahtuvat pariterapiakontekstissa, joka luo tietyt lähtökohdat keskustelujen rakentumiselle. Tuotettujen merkitysten tulkinnassa tulen huomioimaan tämän erityisen vuorovaikutuskontekstin ja olen kiinnostunut tässä ympäristössä tuotetuista tilanteisista merkityksistä. Tämän ohella huomioin tutkimuksessani myös merkitysten kulttuurisen jatkumon ja olen kiinnostunut siitä, mitä kulttuurisia tapoja ja yhteiskunnallisia diskursseja terapiakontekstissa tuotetut merkitykset mahdollisesti heijastelevat.

Diskurssianalyysissä kiinnitetään huomiota myös minän rakentumisen prosesseihin (Jokinen ym., 1993). Tällöin kiinnostuksen kohteena eivät ole yksilön sisäiset mielenliikkeet vaan se, kuinka hän kielen avulla itse luo ja hänelle rakennetaan erilaisia minuuksia. Kuten merkityssystemejä, myös minän merkityksiä tuotetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Myöskään ne eivät ole luonteeltaan staattisia, vaan voimakkaasti kontekstisidonnaisia. Yksilö voi asettua ja hänet voidaan asettaa keskusteluissa eri positioihin. Tässä tutkimuksessa on mahdollista tarkastella niitä eri positioita, joita parien luottamuspuheissa rakentuu. Minän rakentumiseen liittyviä käsitteitä diskurssianalyysissä ovat identiteetin sekä subjektiposition käsitteet.

2.3 Aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa keskitytään vuorovaikutuksen analysointiin ja tutkimuksen viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktionismi. Nämä kaksi tutkimuksen lähtökohtaa viittaavat siihen, että tutkimuksessa ei lähdetä liikkeelle teorioista, vaan tutkimus aloitetaan aineistolähtöisesti (Jokinen, Suoninen & Wahlström 2000). Aineistolähtöiseen tutkimusotteeseen liittyy puolestaan hypoteesittomuus, eli tutkijalla ei ole tiettyjä ennako-oletuksia tuloksista tai tutkimuskohteesta (Eskola & Suonranta, 1998). Tässä tutkimuksessa aineistolähtöisyys tarkoittaa sitä, että aloitin tutkimukseni

kuuntelemalla terapiaistuntonauhoitteet ilman ennakko-odotuksia aineiston sisällöstä ja ilman tarkkoja tutkimuskysymyksiä. Annoin siis aineistolle itselleen tilaa, joka mahdollisti tutkimuskysymysten muotoilun aineistosta nousseiden teemojen pohjalta.

Ensimmäisellä kuuntelukerralla tein muistiinpanoja istunnoissa käsitellyistä teemoista ja mielessäni pyöri moniakin mahdollisia kysymyksenasetteluita ja tutkimuskysymyksiä. Aineistoa kuunnellessani kiinnitin kuitenkin erityisesti huomiota siihen, että monet parit toivat esiin keskinäiseen luottamukseen liittyviä kysymyksiä. Tämän huomion johdosta alkoi mielessäni elää ajatus tutkia niitä merkityksiä, joita parit puheissaan tuottavat luottamuksesta. Aluksi kuunnellessani parien luottamuskeskusteluita, ne piirsivät ajatuksiini kuvan luottamuksesta monimerkityksellisenä ja ehkä abstraktinakin käsitteenä. Ajattelin, että samalla tapaa kuin on vaikea määritellä mitä rakkaus on, voi olla vaikea konkretisoida luottamuksen eri merkityksiä. Näiden aineistosta päällimmäisiksi nousseiden ajatusten vuoksi tuntui mielekkäältä asettaa tutkimuksen tavoitteeksi sen selvittäminen, minkälainen luottamusikäisyys pareille rakentuu tässä kontekstissa.

Seuraavaksi kuuntelin uudelleen aineistoa oma kysymyksenasettelu mielessä pitäen. Kaikista istunnoista valitsin lopulliseksi aineistokseni harkinnanvaraisesti ne istunnot, joissa edellä mainittua puhetta luottamuksesta esiintyi. Kvalitatiivisen tutkimuksen kohdalla aineiston riittävyuden ja kattavuuden arviointi voi olla hankalaa, koska sitä ei ole mahdollista mitata tilastollisten lukujen avulla (Mäkelä, 1990). Tämän vuoksi laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla itsellään on vastuu tutkimusaineistonsa asianmukaisesta rajaamisesta (Eskola & Suoranta, 1998). Aineiston rajaaminen on tärkeää siksi, että käytännössä tutkimusaineisto on rajaton ja analyysi hankalaa erittäin suurten aineistojen kohdalla. Laadullisen tutkimuksen tieteellisenä kriteerinä ei voida myöskään pitää aineiston määrää. Itse käytin analyysiin valittavien istuntojen valintakriteerinä luottamusteeman käsittelyä jossain muodossa istunnon aikana. Tämän lisäksi pyrin valitsemaan aineistooni luottamusteeman kannalta rikkaita istuntoja. Usein diskurssianalyysin kohdalla aineistoa kerätään juuri jonkin tutkimusintressin ohjaamana ja laajemmasta aineistosta vain tietyt osat valikoituvat lopulliseen analyysiin (Juhila & Suoninen, 1999). Mielestäni käyttämäni valintaprosessi täyttää laadulliselle

tutkimukselle asetetut kriteerit aineiston määrästä ja mahdollistaa tutkimuskysymyksiin vastaamisen.

Vaikka tutkimukseni pääasiallinen näkökulma ei ole terapeutin työn tarkastelussa, päätin tässä tutkimuksen vaiheessa ottaa analyysiin mukaan myös terapeuttien tuottamat merkitykset. Uskon, että tämä ratkaisu monipuolistaa luottamukselle annettuja merkityksiä ja mahdollistaa aiheen laajemman käsittelyn.

Aineiston valinnan ja tarvittavien istuntojen litteroimisen jälkeen aloitin varsinaisen aineiston analyysin. Myöskään aineiston analysointia varten ei laadullisessa tutkimuksessa, etenkin käytettäessä diskurssianalyysia, ole tarjolla valmiita ohjekirjasia siitä, kuinka analyysi tulisi suorittaa (Wahlström, 1993). Yleistäen analyysiprosessi etenee siten, että aineisto jaetaan pienempiin yksiköihin ja luokkiin aineistosta nousevien joustavien luokitteluperusteiden avulla (Tesch, 1990). Keskeistä analyysissä on myös se, ettei tulkintoja perusteta satunnaisiin poimintoihin (Mäkelä, 1990). Itse pyrin analysointivaiheessa olemaan mahdollisimman avoin kaikille niille merkityksille, joita parit tuottavat luottamuksesta ja suhteuttamaan yksittäiset luottamuspuheen katkelmat koko keskustelun kontekstiin. Lukiessani aineistoa läpi uudelleen ja uudelleen, alkoi sieltä hahmottua erilaisia teemoja ja alustavia luokkia. Huomasin myös luottamuspuheen saavan eri käyttötarkoituksia. Tämän luku- ja luokitteluprosessin lopputuloksena aineisto tiivistyi siten, että sieltä oli mahdollista muodostaa luottamukselle annetuista merkityksistä eri kategorioita. Näistä kategorioista syntyivät tutkimuksen tulokset ja tulkintarepertuaariluokat.

Laadullisen tutkimuksen tutkimusvaiheiden asettaminen kronologiseen järjestykseen ei anna lukijalle oikeaa kuvaa analyysin etenemisestä. Sille luonteenomaista on nimittäin tutkimuksen prosessinomaisuus, josta on vaikea selkeärajaisesti erottaa tiettyjä työvaiheita toisistaan (Eskola & Suonranta, 1998). Myös tässä tutkimuksessa lopullisen aineiston valinta, tutkimuskysymysten muotoutuminen sekä lopulliset tutkimustulokset olivat seurausta jatkuvasta vuoropuhelusta aineiston, kirjallisuuden, tutkijan itsensä ja syntyneen luokittelusysteemin välillä.

3. TULOKSET

Tutkimukseni tavoitteena oli tarkastella sitä, *mitä* merkityksiä luottamukselle tuotetaan kielen avulla terapiakontekstissa. Päämääränä oli myös hahmottaa sitä, *miten* parit sekä terapeutit rakentavat näitä luottamuksen merkityksiä puheessaan. Aineiston analyysivaiheessa en pyrkinyt tarkastelemaan eri parien tuottamien merkityksien eroamista toisistaan, vaan tarkoitukseni oli selvittää, minkälainen luottamuskäsitys parien puhetavoista kokonaisuudessaan muodostuu. Tämän vuoksi tutkimuksen tulososio rakentuu yleisistä tulkintarepertuaareista, joissa ei ole eroteltu eri parien tuottamia merkityksiä toisistaan.

Tarkastelemistani terapiakeskusteluista muodostui kymmenen erilaista parien tuottamaa tulkintarepertuaaria luottamuksesta ja vastaavasti terapeuttien puhetavoista nousi esiin neljä repertuaaria. Tutkimuksen tulosten esittelyn selkeyden vuoksi olen jakanut tulokset kahteen suurempaan luokkaan. Aluksi esittelen parien tuottamat tulkintarepertuaarit, jonka jälkeen siirryn terapeuttien tuottamiin merkityksiin. Jotta lukijalle muodostuisi alustava kuva niistä merkityksistä, joita kyseisessä tulkintarepertuaarissa luottamukseen sisällytetään, alkaa jokaisen repertuaarin esittely yleisellä kuvauksella sen sisällöstä. Repertuaarin sisällä tulosten esittely jatkuu yksityiskohtaisemmalla kuvauksella ja analyysiosioilla.

Tulosten esittelyn yhteyteen olen valinnut aineistokatkelmia, jotka kuvaavat kyseisen luokan tulkintarepertuaareja. Nämä katkelmat toimivat myös esimerkkeinä siitä, miten olen analyysissäni päätenyt kyseiseen luokitteluun. Olen pyrkinyt valitsemaan katkelmat siten, että ne mahdollisimman hyvin kuvaisivat kyseistä tulkintarepertuaaria ja olisivat lukijaa ajatellen informatiivisia. Tiiviin esitystavan vuoksi olen joutunut käyttämään melko lyhyitä katkelmia, mutta niiden tulkinta on kuitenkin tapahtunut suhteutettuna laajempaan kokonaisuuteen, eli katkelmaa edeltävään ja sitä seuraavaan keskusteluun. Esimerkkeinä toimivia katkelmia ei siis ole analyysissä irrotettu siitä kontekstista, missä keskustelu on käyty.

Olen erottanut esimerkit omista tulkinnoistani pienemmällä fonttikoollla (koko 10) ja sisennyksellä. Aineistokatkelman alussa oleva kirjain ja roomalaiset numerot kertovat minkä parin ja terapeutin istunnosta on kyse (esim. BI). Ensimmäisissä suluissa on terapiaistunnon järjestysnumero ja toiset sulut kertovat rivit, joilta katkelma löytyy alkuperäisestä litteroidusta aineistosta. Aineiston litteroinnissa ja seuraavassa esityksessä on käytetty alla lueteltuja erikoismerkkejä.

T:	terapeutti
M:	mies
V:	vaimo
(.):	alle sekunnin mittainen tauko, joka kuitenkin erottuu puheesta selvästi
(2):	tauco, jonka kesto sekunteina
[teksti]:	päällekkäispuheen alkamis- ja loppumiskohta
((teksti)):	tutkijan kommentti
(teksti):	epäselvä kohta
(?):	puhetta, josta tutkija ei ole saanut selvää
te- :	kesken jäänyt sana
=	tauon puuttuminen puheenvuoron tai sanojen välillä

3.1 Parien tuottamat tulkintarepertuaarit

3.1.1. Luottamus kaiken muun perustana

Tähän tulkintarepertuaariin sisältyvissä merkityksissä korostui luottamuksen keskeinen asema parisuhteen tyydyttävyyden ja onnellisuuden mittarina. Luottamus määriteltiin asiaksi, joka kuuluu itsestään selvänä ja absoluuttisen positiivisena asiana hyvään parisuhteeseen. Tämä luottamuksen aseman painottaminen oli ikäänkuin punainen

lanka, joka kulki läpi aineiston parien luottamuskeskusteluissa. Parien tuottamissa merkityksissä luottamus määrittyi ikäänkuin parisuhteen perustaksi ja kivijalaksi. Parisuhteeseen liittyvät muut asiat, kuten tulevaisuuden suunnittelu, koettiin mahdolliseksi vasta sen jälkeen, kun luottamus on saavutettu. Tässä aineistossa ei myöskään millään tavalla kyseenalaistettu luottamuksen keskeistä asemaa, vaan se tuotiin keskusteluihin asiana, joka näytti olevan yhteisesti hyväksytty onnellisen parisuhteen määrittäjä.

DII (1) (55-61)

- T: Mitäs sä ajattelet että mikäs siinä sit mahdollisesti ((nimi)) eniten harmittaa että onks se tää (.) tää juominen vai onks se tuota se et sä oot pois vai sitte et- että jotenki siinä öö ne käyttäytymismallit (.) sitte semmosia jo- joita häntä harmittaa vai joku muu et mikä siinä vois olla se [(.)] aha joo
- M: [lupauksen pettäminen]
- M: Koska on puhuttu että näin ei tapahu ja sitte (1) pettää sen hänelle antaman lupauksen ja totani sehän se kaikista pahin asia on (2) on tottakai että ei voi luottaa toiseen

Terapeutti kartoittaa istunnon aluksi sitä, minkä mies ajattelee vaimon mielestä olevan suurin epäkohta parisuhteessa. Terapeutti tarjoaa vaihtoehtoisiksi miehen alkoholinkäyttöä, poissaoloa kotoa ja hänen käyttäytymismallejaan. Mies tuottaa kuitenkin spontaanisti lupauksen pettämisen olevan suurin ongelma ja lisää vielä, että kaikista pahinta tottakai on se, ettei voi luottaa toiseen. Luottamuksen puute määrittyy siis muiden mahdollisten suhdetta kuormittavien asioiden rinnalla kaikkein pahimmaksi epäkohdaksi.

DI (1) (365-371)

- M: mutta (.) mä oon kyllä (.) yrittäny itselleni (.) ja oonki oikeestaan löytäny täysin sen suunnan mitä mä haluan tulevaisuudelta [(.)] mutta (.) siitä nyt kuiteskaa (.)
- T: [mm]
- M: ei oo päästy (.) kun meiltä puuttuu se luottamus vielä (.)
- T: mmm (.)
- M: ja se (.) että pystyykö ees tuota enää (.) koskaan (.) niinku (3) pystyykö toinen luottamaan toiseen (2)

Tässä mies kuvaa nykyistä suhtautumistaan omaan parisuhteeseen ja kertoo löytäneensä sen suunnan, mitä haluaa tulevaisuudelta. Hän kokee kuitenkin, että näitä tulevaisuuden näkymiä ei ole vielä mahdollista toteuttaa, koska puolisoiden väliltä puuttuu luottamus. Luottamuksen keskeinen asema suhteessa tulee esiin tässä siten, että vaikka mies onkin

varma omista toiveistaan tulevaisuuden suhteen, se ei vielä riitä, vaan tarvitaan luottamusta, jonka päälle muuta suhdetta on sitten mahdollista rakentaa.

BII (2) (592-603)

- V: niin tai mää (.) mää niinku ajattelen että se joko korjaantuu tai sit jos ei se korjaannu niin sitte (.) sit tulee se ero että ((huokaisee)) kyllä sit tietysti varsinaisesti varmaan siihen
 V: korjaukseen mutta että (.) aina ei voi kaikkee ehjätä että sit [(3)] se (.) ei se oo mun
 T: [toisaalta]
 V: mielestä pois suljettu vaihtoehto se erokaan (8)
 T: mut sekö on niin että tää nykyinen tilanne ei oo semmonen missä te haluatte jatkaa (.) et sulla on (.) on tämä tietyntyyppinen suhde ja että (.) et sullon tää historia (.) et seksisoittoja on mutta pariin vuoteen ei oo soiteltu (2) et et tää on kuitenkin se tilanne jonka te ehdottomasti haluatte muuttaa
 V: joo si- joo kyllä (.) kyllä silleen (5)
 M: niin sillä (?)

Luottamuksen tärkeys parisuhteessa näkyy tässä siinä, että parit olivat valmiit eroamaan puolisostaan, elleivät he saavuta keskinäistä luottamusta. Kuten tässä katkelmassa vaimo nostaa asian esille. Hän näkee vaihtoehtoiksi luottamuksen korjaantumisen, tai ellei siinä onnistuta, niin ei avioerokaan ole poissuljettu vaihtoehto. Terapeutti yrittää jo aiemmin tulla vaimon puheenvuoron väliin toisaalta- kommentilla ja tarkistaa sitten vaimon puheenvuoron lopussa olevan pitkähkön tauon päätteeksi vielä sen, että tämänhetkinen tilanne ei siis ole toivottava heidän suhteessaan. Molemmat puolisoista vahvistavat tämän. Luottamus määrittyy vaimon puheenvuorossa asiaksi, joka kuuluu niin olennaisena osana parisuhteeseen, että sen puuttumiseen ollaan valmiita reagoimaan hyvin vahvoillakin ratkaisuilla.

BII (1) (584-593)

- V: on kaks vuot- (.) mutta niinkun ois hyvä että (.) et jos ((naurahtaa)) tulee joku niin mähän katon sen puhelinlaskut onks se soittanu edelleen (.) en minä luota siihen
 T: onks se jotenkin huono juttu
 V: no en mä tiiä onks se huono juttu mut kyl mä toivosin et mun ei tarttis tehdä niin eikä ei ja ei et mä voisin luottaa siihen niin (.) niin paljon että (.) että tota (.) [ehkä se vihaisuus lähtis]
 T: [häi- häiritseekö se (.)]
 häiritseekö se sua [(.) ((nimi)) kattoo] sä oot tottunu (.) okei
 M: [ee mää oon tottunu]
 L: mut se on huono asia ((naurahtaa)) mun mielestä että toinen tottuu siihen et mä en mä en luota siihen

Tässä parin välinen luottamuspula konkretisoituu vaimon osalta siten, että hän joutuu takistamaan miehensä puhelinlaskun voidakseen olla varma siitä, ettei uusia soittoja

eroitikkalinjoille ole tullut. Terapeutti puolestaan pyrkii tuomaan uutta näkökulmaa keskusteluun ja mahdollisesti monipuolistamaan parin luottamuskäsitystä kysymällä vaimolta, että onko tämä toimintapa hänen mielestään ei-toivottava. Vaimo kuvaa, että hän toivoo voivansa luottaa mieheensä siinä määrin, ettei näitä tarkastuksia olisi tarpeellista tehdä. Miestä asia ei kuitenkaan samalla tavalla häiritse, koska hän on tottunut siihen, että vaimo toimii näin. Miehen mielipiteestä huolimatta vaimo pitää kiinni luottamuksen tärkeydestä nostoen esille sen, että on huono asia jos toinen tottuu suhteessa vallitsevaan epäluottamukseen. Tässä katkelmassa terapeutin ehkä hieman yllättäväkin kysymys haastaa paria pohtimaan niitä asioita, joita kuuluu luottamukseen heidän parisuhteessaan. Se mahdollistaa myös sen pohtimisen, olisiko luottamus mahdollista määritellä jollakin toisella tapaa, ehkä hieman väljemmin. Tämän parin kohdalla mies olisikin tietyllä tasolla valmis muokkaamaan vallitsevaa luottamuskäsitystä hyväksymällä vaimon epäluottamuksesta aiheutuvat toimet. Vaimo puolestaan kokee täydellisen luottamuksen niin tärkeäksi heidän suhteessaan, ettei halua tällaista epäluottamuksen osoitusta suhteeseensa.

3.1.2. Luottamus vastuukysymyksenä

Luottamuspuheelle oli ominaista myös se, että niissä rakennettiin ja luotiin erilaisia vastuuasetelmia. Käydyissä keskusteluissa puoliset asettuivat ja asettivat toisiaan erilaisiin positioihin tehdessään näkyväksi sitä, kumman vastuulla he kokivat luottamuksen rakentamisen olevan. Tässä tulkintarepertuaarissa kysymykseksi nousee myös se, kummassa luottamus sijaitsee. Näistä tuotetuista merkityksistä analyysiin muodostui kaksi alaluokkaa: luottamus luottajan ominaisuutena ja luottamuksen rakentaminen luottamuksen rikkojan vastuulla.

3.1.2.1. Luottamus luottajan ominaisuutena

Tässä tulkintarepertuaarissa luottamus määrittyy asiaksi, joka sijaitsee luottajassa itsessään, hänen omana asenteena ja tahtomisenä. Luottamus on jotain sellaista, joka luottajan itse täytyy saavuttaa. Hänet myös asetetaan keskusteluissa positioon, joka vastuuttaa hänet luottamuksen saavuttamiseen. Menetetyn luottamuksen rakentaminen määrittyy tässä luokassa luottajan tehtäväksi vastakohtana sille, että vastuu olisi puolisoilla, joka on aiheuttanut luottamuksen häviämisen.

DI (1) 497-503

- M: mää (.) mulla ei oo (.) ku muutaman kerran käyny tässä meiän yhdessäoloaikana silleen että (4) mää oon niinku (.) ruennu ees aattelemmaan ja (.) ruennu (vähä) pelkäämään että mitä tapahtuu (.) tuu- tuota (.) ((nimi)) (.) koska tuota (.) niinku silleen että (.) voisko hän pettää vai ei (.) sitä ruennu miettiin mutta tuota (.) ne on vaan ihan muutama kerta muuten mää kyllä luotan i- (.) ihan täydellisesti että (.) en oo koskaan niinku silleen epäilly sitä että (.)
- T: mmm (.) sä sää oot luottanu ((nimi)) (.)
- M: ja mä haluan luottaa (6)

Mies kuvaa itsensä puolisona, joka luottaa vaimoonsa. Muutaman kerran heidän yhdessäolon aikana on käynyt niin, että hän on saattanut epäillä vaimonsa uskollisuutta, mutta silti tällä hetkellä hän luottaa puolisoonsa täydellisesti. Katkelman loppuksi hän korostaa sitä, että luottaminen on myös haluamista. Pienet ajatukset ovat antaneet miehelle syyn epäilyyn ja mahdollisuuden epäluottamukseen, mutta hän on tehnyt valinnan luottaa, koska hän haluaa niin tehdä. Luottamus muodostuu siis joksikin sellaiseksi, mikä on mahdollista löytää omasta itsestä jos vain haluaa. Toisaalta miehen puheenvuoroon sisältyy myös syytös vaimoa kohtaan; kun minä luotan sinuun, miksi sinä et halua luottaa minuun?

DI (1) (943-954)

- V: no kyllä mää sen ymmärrän mut kysymys on vaan siitä että (.) että (.) jos vielä tulee ja tuleeki s- vaikeuksia [(.) ni ratkaseeko] ((nimi)) ne sillä tavalla taas et se (.) lähtee (.) ja
- M: [niin että (?) minä]
- V: kerran se on yhen kerran pystyny tekemään niinku se teki (.) niin aina kynnys on matalampi (.)
- T: niin että su- sun sullon oikeestaan kaks kysymystä että (.) pääsetkö sää yli [(.) siitä (.)
- V: [niin]

- T: mitä on tapahtunu ja ja toinen sitten hyvin tärkeä on tää mistä sää nyt viimeks puhuit että (.) et tuota (.) öö miten sä (.) voit löytää itsestäs sen luottamuksen (.)
- V: koska mää oon sanonu ((nimi)) sen että (.) kyllä mää (.) niinku enhän mää tässä ois jos mää niinku (.) mulle ois selvää se että (.) meistä ei tuu mittään (.) mut niinkun mä oon sanonu että enhän mää voi sitä rankasta loppuelämäni siitä et se on tehny näin (.)

Vaimo pohtii omaa suhtautumistaan parisuhteessa esiintyneisiin luottamista vaikeuttaneihin tapahtumiin. Hän on terapeutin kanssa samaa mieltä siinä, että keskeinen kysymys on se, miten hän voisi löytää itsestään kyvyn luottaa. Vaimo asettaa itsensä vastuunkantajan position myös katkelman viimeisessä puheenvuorossa, jossa hän kuvaa tiedostavansa sen, ettei voi loputtomasti syyttää miestänsä. Vastakohtana miehensä syyttämislle vaimon täytyy opetella löytämään luottamus itsestään huolimatta miehen teoista, jotta suhde voisi jatkua.

DII (1) (974-980)

- M: Joo kyllä (2) ja se et sitte mä niinku tosta niinku tulevaisuudesta silleen (2) tavallaan turha speku- spekuloida ku ( ) ( ) mutta totanin mä jotenki ite (1) tässä niinku uskon sillä tavalla itteeni että (2) ja ja oon sillee niinku rauhassa sen ajatukseni kanssa että mitä enemmän niinku nyt (1) mulle annettas niinku vastuuta pala kerrallaan ni sitä niinku ylpeemmin mä siinä niinku seisosin ja (1) ja tota (2) eihän sitä voi eikä niinku ymmärrän ettei pidäkkään eikä voikkaan vaatia toiselta että pitäis niinku uskoa ja näin pois päin
- T: Mmm

Edeltävässä katkelmassa vastuusetelma rakentuu miehen merkityksenannosta lähtien. Mies itse kuvaa olevansa luottamuksen arvoinen huolimatta aikaisemmista epäluottamukseen johtaneista tapahtumista. Hän uskoo pystyvänsä kantamaan hänelle annetun vastuun, kunhan vaimo osoittaisi hänelle luottamusta. Tätä kautta miehelle syntyisi mahdollisuus näyttää olevansa luottamuksen arvoinen. Vastuu luottamuksen rakentamisesta on siis vaimolla, jonka pitäisi ensin osoittaa luottamusta miestä kohtaan, jonka jälkeen tämä puolestaan voisi tehdä osansa. Toisaalta tässä mies esittää kysymyksen myös siitä, onko luottamuksen pettäjällä ylipäättään oikeus vaatia puolisoa luottamaan tai uskomaan.

3.1.2.2. Luottamus luottamuksen rikkojan vastuulla

Vastakohtana edelliselle luokalle, keskusteluissa rakentui myös toisenlainen vastuuasetelma, jossa vastuun luottamuksen rakentamisesta voidaan katsoa olevan puolisoilla, joka on toiminnallaan aiheuttanut luottamuksen rikkoutumisen. Tässä tulkintarepertuaarissa luottamuksen rikkoja asetetaan vastuunkantajan positioon ja merkityksenannoissa korostuu epäluottamus sitä kohtaan, pystyykö luottamuksen rikkonut puoliso jatkossakaan elämään ja toimimaan luottamuksen arvoisesti. Luottamuksen kehittymisen edellytykseksi asetetaan luottamuksen rikkoneen puolison käyttäytymisen muutos sekä pohditaan kumppanin luonteenpiirteiden yhteyttä epäluotettavaksi koettuun käytökseen.

DII (1) (28-35)

- V: on niiku aina tietyn väliajoin toistuu se sama käyttäytymismalli (.) ja tota (2) se että huvittais kauheesti tietää että mistä se sitte johtuu ja (1) mistä löytää niinku vielä sen (.) että uskoo siihen ku toinen sanoo et sitä ei enää tapahdu
- T: Mmm
- V: Ni (1) et mikä on niiku toisen koska sitä on salailtu (.) tehty (.) luvattu ei tapahdu (.) taas tehää luvattu ei tapahdu taas tehää luvattu ei niiku tapahdu (.) et (1) niiku se et se rupee pikkuhiljaa niiku katoomaa se luottamus siihen toisee että (.)
- T: Mmm

Tässä vaimo kuvailee miehensä epäluotettavan käyttäytymisen *toimintatapana*, joka toistuu lupauksista huolimatta. Tämän käyttäytymismallin ja epätoivottavan tilanteen toistuminen puolestaan antaa aiheutta epäillä miehen rehellisyyttä tulevissa tilanteissa ja horjuttaa luottamusta. Vaimo näkee miehen toimintatapojen muutoksen avaimena luottamuksen rakentumiseen ja tätä kautta myös vastuu tulevasta luottamuksesta rakennetaan miehelle.

DI (2) (133-141)

- V: mutta onhan tässä kysymys myös siitä että jos me aiotaan olla jatkossa yhdessä ni (.) mitä ((nimi)) tekee seuraavan kerran (.) tai (.) sitten (.) aina ei voi mennä hyvin (.) mitä tapahtuu sitten kun ollaan (.) jonkun näkössä solmussa joittenki asioitten suhteen [(.)] reagoiko se samalla tavalla [(.)] tästä me on puhuttu (.)
- M: [mmm]
- T: [mmm]

V: ((nimi)) väittää että ei koskaan (.) ei semmosta tilannetta tuu enää ikinä (.) mistä sen voi tietää (.) mut sit taas toisaalta ni eihän (.) elämisestä ylipäätään tuu mittään jos ei niinkun uskalla etes yrittää [(.)] mut niinku (.) se oli niin kauhee se syksy että

Tässä epäluottamus miehen luotettavuutta kohtaan kohdistuu niihin tilanteisiin, jolloin suhteessa mahdollisesti seuraavan kerran tulee eteen ongelmallisia tilanteita. Näissä tilanteissa vaimo epäilee miehen toistavan samaa epäluotettavaa toimintatapaa ja käyttävän luottamuksen pettämistä parisuhteen ongelmien ratkaisuyrityksenä. Pettymys miehen toimintaa kohtaa edellisessä vaikeassa tilanteessa oli ollut niin suuri, että nyt vaimo kokee luottamisen vaikeaksi. Myös tässä varmuus miehen käyttäytymisen muutoksesta mahdollistaisi luottamuksen kehittymisen.

DI (1) (388-402)

M: ni on mulla kesälläki ollu silleen et (.) mä oon tienny (.) että mä haluan ((nimi)) kanssa olla ja (2) oon miettiny (.) tulevaisuutta perheen perustamista (.) läheisyyttä (.) mutta tuota (.) sitten ne pienet asiat se justiisa että seittemän vuotta turhaan heitettyä (.) että musta ei oo mihinkään muhun ei voi luottaa (.)

V: no niin nekin johtuu siitä että aikasemminki (.) et sä koskaan tolleen oo tehny niinku nyt mutta että (.) sinunki opiskeluaikoinas niin tota (.) ((nimi)) on ilmeisesti semmonen hirveen sosiaalinen luonne että (.) niinku (.) minusta tuntu et aina oli niinku jotain (.) emmää nyt sano että niinku toisen (.) naisen kanssa meneillään mutta (.) aina niinku joka paikasta (.) niinku esimerkiks just kouluaikoina niin sillä nousi niinku yks (.) koko ajan niinku (.) yhen (.) yks ihminen sieltä niinku yli (.) et se ei ollu niinku luokkakaveriaan vaan se oli joku mikä se olikaan ni (.) tota (.) ja (.) sit niinku siinäki kävi silleen et se nainen ihastu ((nimi)) (.) ja sit ((nimi)) selittää aina kaikki tämmöset jutut se (.) niinku sillä että minkäs hän sille voi et hän on vaan koettanu olla kohtelias (2) nii (.) ja sitten nytkin sun työpaikalla on yks (.) yks sellanen (.) nainen joka niinku (.) josta on (.) jouvuttu (.) enemmän kun yhen kerran keskustelemaan et mikä (.) niinku sekin on ja (.)

Aluksi mies kuvaa itseään vaimonsa sanoin epäluotettavana puolisona, johon vaimo ei voi luottaa. Mies määrittänyt suhteen epäluotettavaksi osapuoleksi oman toimintansa vuoksi. Mies kokee tämän vaimon määritelmän omasta epäluotettavuudestaan esteeksi esimerkiksi läheisyyden kehittymiselle. Vaimo jatkaa tästä pohtimalla miehen aikaisempaa käytöstä suhteessa vastakkaiseen sukupuoleen. Hän muistelee tilanteita, joissa aiemmin on hänen mielestään ollut aihetta epäillä miehen luotettavuutta. Vaimo pohtii myös voisiko miehen sosiaalinen luonne toimia yhtenä selityksenä sille, että toiset naiset osoittavat kiinnostusta häneen. Luotettavuus ja epäluotettavuus rakentuvat tämän katkelman lopussa miehen eli luottamuksen kohteen luonteenpiirteinä.

3.1.3. Luottamus ja suhteen historiassa tapahtuneet asiat

Keskusteluissa luottamukselle rakentui merkityksiä myös siinä suhteessa, mitä oli tapahtunut aiemmin suhteen historiassa. Aineistossa luottamuksen kehittymiseen ja sille annettuihin määritelmiin näytti vaikuttavan suhteen aiemmat tapahtumat ja erityisesti ne tilanteet, joissa puolison luottamus oli mahdollisesti petetty. Nykyhetken tilanteet, joissa arvioitiin puolison luotettavuutta, saivat uusia ja varsin voimakkaitakin merkityksiä suhteessa aiempiin tapahtumiin. Luottamuksen rikkonut tapahtuma näytti vaikuttavan seuraavissa tilanteissa puolison käytöksestä tehtäviin tulkintoihin ja loi uusia merkityksiä ulkopuolisista hyvinkin neutraaleilta vaikuttaville tapahtumille. Nämä voimakkaat merkitykset aiheuttivat sen, että puolison käytökseen oli vaikea yhdistää suhteen kannalta positiivisia asioita. Tätä tulkintarepertuaaria luonnehtii siis nykyisen luottamuskäsityksen taustalla vaikuttavat puolisoitten välillä tapahtuneet aiemmat tapahtumat, jotka tuovat uusia merkityksiä nykyhetkeen ja arvioihin puolison luotettavuudesta.

DII (1) (264-276)

M: Mä annan niinku periksi siinä asiassa (5) harmitti kuitenkin (1) ja ei se ei oo niin yksinkertainen asia että että (.) tietenkä jos niinku olosuhteet ois toiset eikä ois aikasemmin ite hölmöily (1) ni jos joku ois sanonu tommosen jutun ((nimi)) ni sil- silloin tietenkä niin ja sinne ois tullu mun kaverit ni se ois oollu sillä selvä ((nimi)) ois sanonu et ok hän uskoo teitä (1) mutta tavallaan tässä oli niinku a- aikasemmin jo ite näillä niinku reissuilla ja muilla ni oli luottamuksen pilannu ja sitte ku luottamus on pilattu ni (1) ni tota se ei tarvi paljookaa että (1) että niinku aina niinku ja sitte mielikuvitus vielä siihen päälle ni jokaisee ni tavallaan pienestä asiasta ni (1) sitä lähtee itekki sitte jatkamaa (.) hirmu paljon niitä asioita päässään ja ja tota (2) öö öö yhtäkkiä tulee ka- kauheita ajatuksia sitte että (.) sehän se on siinä epävarma tunne on aina ni se on se on hankala (1) hankala et itse kukin sen tietää ja tota (1) että tässä niinku (.) siin on paljon on [sitäki] että

V: [Mmm]

M: mutta

Mies kuvaa suhteen nykyistä tilannetta, jossa vaimon on vaikea luottaa häneen, koska mies on aiemmilla virheillään pilannut heidän välisen luottamuksen. Mies uskoo myös, että ilman näitä virheitä vaimo kykenisi luottamamaan häneen eikä uskoisi kaupungilla kiertäviä juttuja. Hän kuvaa myös suhteen olevan tilanteessa, jossa pienikin vihje

miehen epäluotettavuudesta antaa vaimolle syyn epävarmuuteen ja pienistä asioista tulee suuria aikaisemman epäluotettavan käytöksen vuoksi.

CII (2) (1026-1030)

V: Mut ehkä siit jäi pikkasen sillai (1) suoraa sanottuna paskan maku ku tää (.) tän ihanan naisensa tapas sielä

T: Siinä (.)[harrastuksen nii just]

V: [Nii siellä harrastuksessa nii]

T: Nii

Vaimo kuvaa sitä, miten hänen suhtautumisensa miehen harrastukseen ja muihin vapaa-ajan menoihin on muuttunut sen jälkeen kun mies aloitti liiton ulkopuolisen suhteen harrastuksen parissa tapaamansa naisen kanssa. Ennen tätä tapahtumaa miehen harrastukseen oli liittynyt positiivisia miellelyhtymiä. Nyt miehen harrastukset ja kodin ulkopuolella viettämä aika herättävät luottamuskeskusteluja, koska niihin vaimon mielessä yhdistyy tapahtuma, joka alun perin aiheutti luottamuksen menetyksen.

CII (2) (824-850)

T: Mä aattelin esimerkiks sitä että onko teillä yhtään semmosia (.) mä aattelin että monille on aika luontevaa esimerkiks että ku on työ (.) työ päivä tai työ aika nin silloin (.) ei ole tavotettavissa mutta sitte ku on työpäivä loppu tai (.) tai tuotanin (.) ennen työpäivää tai [muuta] että silloin voi olla tavotettavissa (1) että mi- (.) mutta te tuotte

V: [Mmm]

T: että te ootte ympäri vuorokauden toinen toistenne tavotettavissa ja silloin [tulee vähän]

V: [No ei (.) ei silleen] (.) sanotaan et silloin ku mä olin tuolla eläinklinikallakin (1) en mä siel niinkun pystyny puhuua yksityispuheluita enkä soittanukka

T: Mmm

V: Ja siinä vaih- no yleensä jossain vaihees päivää toi lähetti jonku tekstiviestin (2) mut sittehän siinä vaiheessa ku se sitte rupes näitä (1) tät hommaa niinku pähkäilemää ni oishan mun pitäny ehkä jo siitä sitte haistaa tai aavistaa tai jotai (.) loppu ne päivälliset tekstiviestit

T: Mmm

(2)

V: Ni mä nyt sitte ajattelin et no sil on jotain muuta puuhaa no olihan sillä sitte muuta puuhaa siellä sitte (.) et kyl niinkun sanotaa näin et mä oon niin epäluulonen sitten

T: Nii [että (.) onks] se (.) tää on vielä korostunu tämä että pitää [soittaa ja kysyä]

V: [Tietyllä tavalla] [En mä en mä nyt] siinä mielessä mut se että (.) et tota (1) no okei silloin ku sitte nii ni (1) ennen ku hän niinku (.) siit varmaan puol kylää ties että meil on tulos avioero ennen ku mulle sitt asiasta kerrottii (1) niin tota (.) aina ku puhelin soi (.) ni hän nappas kännykän ja sinkos pihalle tai jonnekki ja oli jossai (1) kätki no okei siellä sit se sen naisystävä soitteli ja rimputteli ja rämpytteli ja (1) no loppupelissä sit ku mulle tää asia sit selvis ni mähän poltin hihani ihan kybällä

T: Mmm

...jatkuu CII (2) (855-870)

- V: Mut se että (.) et niinku mun pitää viel huonounisena muutenki herätä viel jonku akan soittoihin (.) et hän niinku soittaa et hän haluaa (.) tuon kuljettajakseen tai muuta niin (1) nin nin (.) kyl ei niinku jo- justiinsa niinkun (.) et jos hän niinku vaivautuu muille kavereillee ja kaikille maailman akoille sitte vastaamaa ja juoksemaa ympäri (.) puutarhaa puhelimen kanssa ni saa sitte luvan vastata mulleikki
- T: Nii että sul on nyt semmonen ajatus
- V: No kyllä [väkisinki] tulee [että] jos sitä niinkun muillekin joka vinkasust hypätää ni
- T: [Tullu] [Mmm]
- V: (.) miks mä oisin yhtää huonompi
- T: Oli- oliko tää teillä yhtää ongelma sillo ennen tätä sun (1) suhdetta
- M: [Ei kai]
- V: [En mä] ainakaa muista
- T: Että sul- sulla ei sillo ollu semmonen olo että sun (.) että harmitti kun pitäis aina olla (1) [tavoitettavissa]
- M: [Ei kyl nää]

Tässä luottamukselle annetut merkitykset konkretisoituvat keskusteluissa, jossa pohditaan toisen tavoittamista ja yhteydenpitoa päivän aikana. Etenkin vaimo kuvaa ongelmalliseksi sen, ettei tavoita miestä puhelimella tai mies ei reagoi vaimonsa soittoihin. Mies puolestaan kokee tämän tavoitettavuuden vaatimuksen itseään rajoittavana. Tilanne on ollut toisenlainen ennen miehen uskottomuustapausta eikä tavoitettavuus ole aikaisemmin ollut ongelmallinen asia. Vaimo kokee, että miehen yhteydenpito häneen päin on muuttunut sen jälkeen kun mies alkoi pohtia avioliittonsa tulevaisuutta ja tästä johtuen hän kertoo tällä hetkellä olevansa epäluuloinen näissä tilanteissa. Tavoitettavuuteen ja erityisesti puhelimeen liittyy tämän parin kohdalla siis syvempiä merkityksiä siltä ajalta kun mies on ollut uskonon. Tämän pohjalta parin luottamuskäsitys ja puolison luotettavuuden arviointi näissä tavoitettavuus- tilanteissa on muuttunut aikaisemmin tapahtuneiden tilanteiden seurauksena.

3.1.4. Luottamus murenevana ja romahtavana sekä luottamuksen rakentaminen prosessina

Aineistossa luottamus merkityksellistyi asiana, joka murenee ja jota rakennetaan uudelleen. Näissä repertuaareissa suhteen arjessa tapahtuvat asiat kuvattiin murentavan

luottamusta pikku hiljaa pala palata. Samaan tapaan askel askeleelta rakentuvaksi määrittyi myös luottamuksen uudelleen rakentaminen. Luottamuksen takaisin saaminen on siis aikaa vievä prosessi, joka ei onnistu nopeasti. Vastakohtana murenemiselle, luottamuksesta tuotetut repertuaarit rakensivat sitä myös asiana, joka on helppo menettää kerralla, luottamus voi romahtaa täydellisesti jonkun asian vuoksi.

DI (1) (426-432)

- T: mistä ((nimi)) su- (.) sun mielestä ((nimi)) nyt tossa puhuu (.) mikä on niinku se hänen kokemuksensa mistä hän puhuu (.)
 M: mistä hän puhuu=
 T: =niin (9) kai hän puhuu siitä että (6) mu- mun mää (.) en e- en oikeestaan ((naurahtaa hyvin lyhyesti)) tiä (.)ossaako sitä kuvaila [miten mutta]
 V: [mää (.)] mää puhun siitä että niinku (.) aina se pieninä palasina murenee se luottaminen (.)

DI (1) (504-514)

- T: mites ((nimi)) sää jos jos aatellaan niinku (.) kun sä jaottelit aikaa (.) ennen ja jälkeen viime syksyn ni aatellaan (.) ennen sitä viime syksyä tai sitä ke- loppukesää niin (.) tää luottamus (.) ((nimi)) mi- minkälainen se on ollu sulla (.)
 V: niin sitä ennen=
 T: =niin ennen (4)
 V: no se on ollu sellanen et se on nuitten kaikkien (.) asioitten (.) kanssa tässä matkan varrella ni aina hetkeksi (.) menny (.) ei nyt varmaan kokonaan kuitenkaan mutta (.)
 M: niinku oot sanonu niin murentunu (.)
 V: niin aina pieninä palasina ja (3) sekin oli just niin niinku (.) kauhee sillon huomata niinku että ku (.) just kaikista mahdollisista ihmisistä ni ((nimi)) pystyy niinku mmm- (.) käyttämään niitä kaikkia asioita niinku mua vastaan (.) niinku mun heikkouksia ja (.)

Kahdessa edeltävässä katkelmassa luottamus tuotetaan asiana, joka murenee tiettyjen asioiden seurauksena. Jälkimmäisessä katkelmassa vaimo kuvaa kuinka suhteen kuluessa tapahtuneet asiat ovat aina osittain syöneet hänen luottamusta. Hän uskoo kuitenkin, ettei luottamus ole täysin koskaan mennyt. Vaimo jatkaa kuvausta kertomalla esimerkin tilanteesta, jonka hän on kokenut vaikeaksi luottamuksen kannalta.

DII (1) (589-598)

- M: Askel kerrallaan (1) askel kerrallaan (2) onhan mulla ( ) luottamuksen arvonon (1) senhän saa nopeesti sen luottamuksen (2) kyllä siihenhän ei mee kauaa kun sen saa tota (1) kokonaan menemään (.) sen saa hetkessä menemään mut se rakentaminenhan siinä kestää ja (.) ja tota (3) niin niin (6) kyl se vaikeeta varmaan on että tota (4) mutta tota tässä nytte kuitenkin ollu se onni että tässä on pääs- päästy nyt menemään (1) menemää siitä tammikuun alusta ni (2) tosiaan päivä kerrallaan ja ja on ollu paljon hyviäki päiviä ja (1) ja sillee tuntunu ihan hyvältä ja totanin (1) et ei oo silleen mitään hampaan kolossa vaikka sielläki

on hetkiä milloin on riideltä ja muuta mutta (1) et mä oon ollu silleen ai- aina nopee unohtamaan ne riidat että (2) että kyllä mä niinku oon tosi luottavaisin mielin ja (1) ja

Edeltävässä katkelmassa mies puolestaan kuvaa sitä, kuinka luottamus rakentuu uudelleen prosessinomaisesti askel kerrallaan. Luottamus määrittyi tässä myös asiaksi, jonka rakentaminen on vaikeaa ja kestää kauan. Hyvät päivät antavat aihetta uskoa luottamuksen kehittymiseen. Luottamuksen menettäminen vastaavasti voi tapahtua hyvinkin nopeasti yhdessä hetkessä.

3.1.5. Luottamus hyväksyntänä ja epäluottamus moitepuheena

Yhden parin kohdalla luottamus määrittyi vahvasti puolison hyväksymisenä sellaisena kun hän on ja epäluottamus kuvattiin moitteena omasta tavasta tehdä asioita. Tämän luokan repertuaareille oli ominaista myös se, että luottamus määrittyi uskallukseksi asettua toisen neuvottavaksi ja opetettavaksi. Luottamus määrittyi tässä tapauksessa toiselle kelpaamiseksi omista heikkouksista huolimatta. Tässä repertuaarissa nousi esille myös itsetunnon heijastuminen luottamukseen ja luottamuksen suhde omiin riittävyden tunteisiin.

BI (1) (300-308)

M: hirveen paljon varmaan kuluminoetuu siihen kun (.) koen näen että mä en niinkun ole (4) tai ((nimi)) puolelta en en oo että oon niinku saanu semmosen kuvan että (.) että monessa asiassa mä niinkun olen (2) että en osaa asioita taikka taikka tota (3) en tee oikeen määrättyjä asioita joit- joita mä joutun niinkun (.) sanotaan joitaki asioita teen päivittäin semmosia (.) jotka mä tiiän että osaan tai että ei tarte miettiäkkään että osaanko sitä vaan että teen vaan niitä asioita (.) ja sitten yllättäen niin niin (.) kotona en osakkaan tehdä sitä sitte (.) tai koen näen että minä saan siitä palautetta että (.) mä teen sen väärin taikka (3) että seki varmaan luottamukseen perustuu paljolti jos ois (.) ois kohallaan luottamukset ja muut niin siinä ei (tarvittas) miettiäkkään kummankaan et (.) vaan ne tehtäs poes vaan (4)

Mies kuvaa omaa tuntemustaan siitä, että hänen tapaansa tehdä asioita kotona arvostellaan. Mies kokee, että kodin ulkopuolella hän suoriutuu tehtävistään hyvin mutta kotona vaimonsa silmien alla hän kokee tulevansa arvostelluksi siitä, ettei tee tai osaa tehdä oikein asioita. Mies yhdistää tämän arvostelun luottamukseen siten, että jos

luottamusta olisi riittävällä tasolla näitä asioita ei tarvitsisi edes miettiä, vaan molemmat voisivat tehdä asiat omalla tavallaan ja luottaa siihen, että ne tulee tehtyä.

BI (2) (126-141)

- M: sekin oli (.) tavallaan jonkinlainen testi kun (.) us- uskalsin lähteä neuvomaan vähän ja ja jotain ja ((nimi)) uskalsi vähän ottaa oppia vastaan niinku minultaki ((naurahtaa)) ja hyvinhän se onnistuki ei siinä mitään
- T: että ei menny heti [sukset] ristiin vaikka vähän
- M: [niin]
- M: ihan mielenkiinnolla tavallaan yri- yritin ja aattelin että näinköhän tää onnistuu
- T: onks keilaaminen niinku sinulle ennestään tuttu laji sää kerroit että sä olit kokeilemassa nyt
- M: no mä oon aikanaan keilannu (.) kaheksankymmentäluvun (.) alakupuolella ihan muutamana vuonna enemmän että ihan viikottain mutta sitten se on unohtunu kyllä että kerran pari oon kokeillu nyt tässä vuosien saatossa
- T: mut et tuttu [tuttu] laji siinä mielessä
- V: [mmm]
- M: on joo sillai että perusteet enhän mää muutenkaan (.) itekkään nyt oo ((naurahtaa)) oo mut tota (2) mutta mutta että tavallaan semmosta ehkä jotakin luottamuksen (.) hakemista ja semmosta saa- saamista sitten oli siinä että

Mies kertoo puolison kanssa tehdystä lomamatkasta ja siellä tapahtuneesta luottamuksen rakennus kokemuksesta. Mies kuvaa tilannetta, jossa hän oli uskaltanut opettanut vaimolleen keilausta ja vaimo oli uskaltanut ottaa oppia vastaan. Mies koki tämän neuvojen vastaanottamisen luottamuksen osoituksena itseään kohtaan ja koki osoittavansa luottamusta vaimolleen neuvomalla häntä. Tässä luottamus määrittyy asiaksi, joka mahdollistaa omien heikkouksien tunnustamisen ja neuvojen vastaanottamisen. Tosinpäin ajateltuna luottamus mahdollistaa neuvomisen, jolloin neuvoja luottaa siihen, että hänen neuvot otetaan oikealla tavalla vastaan.

BI (1) (539-562)

- T: =riskisä ettei (.) ettei se jotenkin niinkun tulis semmonen olo et et tää on niinku (.) vaan pelekkää arvostelua (2) tajuuksä [mitä mää sanon]
- M: [niin joo] kyllä (.) ja tuota (.) ja sehän (.) ainakin kuluminoitu (.) jonkin verran sitten (2) en tiiä muistaako ((nimi)) sitten mutta tuota semmosen (.) mää sanoin että mää tunnen it- koko ajan että mua verrataan johonkin (.) että (.) kun mää teen asioita niin (.) nin on (.) tunne semmonen että verrataan johonkin toiseen henkilöön tai (.) toisten tekemisiin miten mää teen niitä asioita (2) ja se (.) ja se tuntu niin voimakkaalta että määhän sanoin siitä sitten sulle (.) muutamankin kerran että (.) että onko mää semmonen että mua niinku (.) tavallaan arvioija- arvioijaan tai verrataan että (.) että onko (2) onko se niinku joku valintatilanne menossa taikka (.) mikä mikä aikasemmin sitten (2) ja sekin tuntu aika ar- vei- veikeelle ja rankallekki tavallaan se (3) koska mun mielestä nyt nyt ei ((hymähtää)) pitäis olla semmosta tilannetta (.) että on on vertaustilanne ainakaan

tää (.) tai sitten me ollaan väärillä jälillä kokonaan (2) ja sitten tämäkin juttu että (.) ne suhteet mitä me elettiin tässä välissä nin minä oon ainakin (.) kuvitellu näin että (.) omalta kohaltani olen (2) voin voin sanoa että totaalisesti olen eläny sen vaiheen ohi en muistakkaan edes asioita taikka päiviä taikka mitään siitä välistä (.) että se on ihan (.) ihan mulle ainakin niin (.) taakse jäänyttä elämätä kyllä (.) ja kun läksin sitten taas ((nimi)) kans lähettiin uuelleen rakentamaan ni (.) nin (.) ihän (.) totaalisesti painoin sen asian taakse (.) taakse päin että se ei niinkun minun (.) elämiseen (.) vaikuttanu eikä varmasti vaikuta tänäkään päivänä millään lailla se

T: haluaksä tällä niinkun sanoa sitä että (.) että sää et oo vertaamassa (.) vai [vai miten]
M: [no] (.) varmaan

sitäkin joo

T: just

Tässä mies rakentaa luottamusta hyväksyntänä siinä suhteessa, että hän kokee arvostelun vertailuna, johonkin toiseen henkilöön. Tästä vertailusta puolestaan tulee miehelle sellainen kokemus, että vaimo on tekemässä valintaa hänen ja jonkun toisen välillä. Vaikka mies epäileekin kyseisen vertailutilanteen olemassaoloa, ei hän kuitenkaan voi täysin luottaa siihen, ettei hänen tekemisiään vertailtaisi johonkin toiseen. Luottamus hyväksyntänä ja tunne vertailusta heijastelevat tässä epävarmuutta siitä, onko vaimolla mahdollisesti avioliiton ulkopuolinen suhde. Tässä katkelmassa luottamuspuheen voi yhdistää myös itsetuntokysymyksiin ja riittävyyden tunteisiin.

3.1.6. Luottamus keskusteluna

Tässä tulkintarepertuaarissa luottamukselle tuotetut merkitykset liittyvät keskusteluun. Luottamusta tuotetaan uskalluksena keskustella asioista ja tärkeänä pidetään erityisesti luottamusta sitä kohtaan, että löytyy yhteisiä keinoja selvittää vaikeistakin asioista. Luottamus määrittyy näissä merkityksenannoissa keskustelun ohella myös uskallukseksi riidellä, jolloin täytyy voida luottaa siihen, että puoliso seisoo rinnalla vielä riitojenkin jälkeen. Tässä luokassa oleville tulkintarepertuaareille on luonteenomaista määritellä luottamus asiaksi, joka luo mahdollisuuden keskustelemalla jakaa asioita puolison kanssa ja käsitellä suhteessa eteen tulevia asioita, jotka ilman luottamusta vaiettaisiin unohduksiin. Luottamuksen ja keskustelun välinen suhde nousee tässä repertuaarissa esiin myös siitä lähtökohdasta, että parit pitävät keskustelua

ylipäättään keskeisenä osana parisuhdetta. Keskustelu ja asioiden rehellinen käsittely koetaan tärkeäksi etenkin ristiriitatilanteissa.

BI (1) (496-513)

- T: niinkun päässä raksuttaa se jotenkin et liittykö nää toisiinsa (.) et onko jotkut asiat jääny keskustelematta siks että jotenki se luottamus siihen että (.) että niistä voidaan vaikka riidellä ja siitä selvittää niin (.) onks se jotenkin niinku vielä (sillon ihan uus) (.) okei tämmönen ajatus tuli mieleen (.) et et että jotta voijaan jotaki asiaa niinku käsitellä ja (.) ja viijä eteenpäin ni siihen täytyy olla välineet (.) niin sitä [sitä] vähän kyselin
- V: [joo]
- T: että liittyksnä [sillä] tavoin niinku (.) toisiinsa tämä (.) riitelyasia ja sitten nää [(.) nämä
- V: [joo] [on kyllä]
- ainakii (.) joo se on ihan totta että (.) on asioita joista en välitä keskustella sit- taikka (.) en oo viitiny ruveta puhumaan sen takia (.) että kun seuraavan kerran tulee riita niin yhtään ei oo mitään takuita etteikö siitä asiasta tule lärviin takasin oikein kunnolla
- T: mmm (2) et et jotenkin se luottamus niinku [niinku] myös myös siinä mielessä
- V: [mmm]
- T: että saahaanko niitä niinku (.) purettua niitä asioita vai tuleeko ne niinku kasautuuko ne välillä (3) mää aattelen et siinä suhteessa niin varmaan (.) varmaan niinku (.) myös tämmönen työskentely on niinku riskinotto (.) ja sen luottamuksen [varaani]
- V: [mmm]
- T: heittäytymistä

Tässä terapeutin ja vaimon välillä käytävässä keskustelussa pohditaan luottamuksen suhdetta keskusteluun. Edeltävään vaimon kommenttiin viitaten terapeutti ottaa esille asian, että voisiko luottamukseen liittyä keskustelu siinä mielessä, että uskalletaan ottaa esille vaikeita asioita ja niistä voidaan riidellä. Vaimo on samaa mieltä terapeutin kanssa ja lisää tähän vielä, että asioista keskustelu on vaikeaa siksi, ettei voi luottaa siihen, että asiat eivät nousisi ikävällä tavalla uudelleen esiin seuraavissa keskusteluissa.

BI (1) (75-100)

- V: kauheen puhelias (.) semmosissa jot- siis semmosissa (2) seurakeskusteluissa siis sem- että äänessä (.) hirveen paljon mut sitten kun lähetään puhumaan taikka pitäs lähtee puhumaan jostakkii ihan niinku asia asiasta ni (.) et (.) ei tu- ei tuu niinku mitään (4)
- T: että semmonen viesti että jotenkin on teiän välillä (.) välillä vaikeeta että jos (.) jos on joku semmonen (.) oikeen tärkeä asia (.) mitenkä siitä (.) sen selvittele- siinä jotenkin vaikee (.) löytää jotenkin yhteistä näkökulmaa niinkö (3)
- V: no [(?)] tuntuu
- M: [(?)] (3) varmaankin niin että jos ne sitten (2) ((huokaisee)) o- se ehkä on henkilöityny sillä tavalla (.) niitten riitojen myötä sekin asia että (.) se ulosanti on vaekeutunu (.) vaekeutunu just niinku ((nimi)) kohtaan tuota (4) kuitenkin taas sitten niinkun (.) ee niitä tietysti töehi- töehin pitäs verratakkaan mutta töessä joutuu kuitenkin käsittellee (.) aekasemmin varsinnii ni semmosia asioita jotka ol vaikeitaki ja niissä oli pakkokin puhua ja (2) mutta kun se ei henkilöityny tavallaan se asia siellä monestikkaan että se oli niinku (.) eihän se eihän se ollu enää niinku tuttuja jonka kanssa eletään jatkuvasti se jonka kanssa

- puhut- joutu tilanteisiin että (4) vähän eri henkilönä siinä joutu keskusteli tavallaan että niinku se (.) se oli ihan erilaista sitten perheen sisällä varmaanki se (.) ne tilanteet ja (2)
- T: tuliko se jotenkin että siinä oli niinku eri (.) eri roolit että se [(?) onnistuu toisessa roolissa]
- M: [eri roolit varmaan ja ei niinku] ole osal- osallisena ehkä ite siinä (.) henkilönä niin vahvasti kuitenkin kun sehän (.) on työhön liittyvät ja
- T: just
- M: ja (.) ihan niinku pysty ajattelemaanki eri tavalla sitten asioita (2) et sitten ((nimi)) kanssa ni on vähä erilailla jotenki (2) vuosien saatossa kuitenkin niinku tärkeitä asioita ni (3) jostakin syystä vähän niinku alemmalla teholla (.) toeminu (3) en tiä onko se tullu sitten aikojen saatossa siitä että siitä (5) onko se nyt sitten luottamuspula vae mikä se nyt (mistä) se on sitten lähteny kumpuamaan (sem-) (.)

Vaimo kuvaa miehen vaikeutta keskustella heidän välillään olevista asioista vaikka on muissa tilanteissa puhelias. Mies on tästä asiasta samaa mieltä ja uskoo tämän vaikeuden johtuvan pariskunnan välisistä riidoista. Mies kuvaa lisäksi, että keskustelun vaikeutta lisää myös asioiden henkilöityminen ja läheisyys verrattuna työelämään, jossa hänen on helpompi keskustella asioista. Puolisoiden välisessä vuorovaikutuksessa on siis jotain sellaista, joka tekee keskustelun miehen mielestä vaikeaksi. Hän myös esittää luottamuspuolan yhdeksi tähän tilanteeseen vaikuttavaksi tekijäksi.

BII (1) (361-369)

- V: nopeesti (.) mut mun mielestä se mikä meillä ehkä onkin ja mikä miksi minä ajattelen että tää vois olla hyvä paikka (.) että e- me ei me ei riidellä (.) ja me (.) mun mielestä me pelätään loukata toisiamme (.) että et me ei sanota niitä todellisia tunteita ja niitä asioita (.) koska (.) ihan varmaan kummallakin on vihaa taustalla (.) me ollaan kumpikin ihan varmaan vihasia vaikka ((nimi)) ei myönnä sitä että se on vihanen (.) mut mun mielestä me ollaan kumpikin vihasia mutta me ei uskalleta tuoda sitä (.) sitä esiin koska me pelätään että me satutetaan toisiamme (.) ja musta tuntuu et me ollaan siinä ihan pattitilanteessa sen takia että (.) me ei uskalleta kohdata niitä todellisia tunteitamme [(.)] niitä et- mitä itekkin
- T: [mmm]

Tässä luottamusta rakennetaan myös keskusteluna, mutta verrattuna edelliseen katkelmaan riitelylle annetaan erilainen asema osana parin vuorovaikutusta. Tässä vaimo katsoo riitelemättömyyden olevan huono asia suhteen vuorovaikutuksen kannalta. Luottamuspuola vaikuttaa siihen, ettei suhteessa uskalleta riidellä tai kohdata suhteen todellisuutta. Ilman luottamusta ei voi olla varma miten vaikeista asioista selvittää ja pelkona on toisen loukkaaminen. Vaimo uskoo terapian olevan oikea paikka näiden käsittelemättömien asioiden kohtaamiseen.

BII (1) (657-659)

- V: että (.) et mä oon nyt (.) tai emmä tiä siitä sitten nää on nää nää on nää parisuhdeasiat ((naurahtaa)) nää on itten ja muitten kohalla yhtä hankalia ((nauraa)) mut kyl mä luulen kuitenkin (.) mä ainaki (.) omalta kohaltani ajattelisin tätä ahdistusta mitä se aiheuttaa vieläkin tuo asia mulle että (.) tai että ehkä se että mulla on niin paljon täällä mitä mä en oo tuonu pois [(.)] että tuota (.) ja (.) ja mä niinkun(.) toivon että että
- T: [mmm]
- V: nää keskustelut ehkä olis (.) olis sellasia asioita mitkä helpottas meiän kummankin et me kumpikin oltas rehellisiä et me puhuttas rehellisesti ihan oikeilla sanoilla niistä (.) asioista mitä (.) mitä me ollaan pantattu tuolla vuosikausia (.) me ei olla hirmu rehellisiä mun mielestä me ei olla sillä tavalla (.) rehellisiä toisillemme (.) et me sanottas koska me ei (.) haluta loukata (.) mun mielestä me ei haluta loukata toisia (.) me ollaan hienotunteisia toisiamme kohtaan (2) kaks sivistynyttä ihmistä

Tätä katkelmaa edeltää terapeutin yritys saada pari pohtimaan luottamuksen lisääntymisen vaikutuksia heidän parisuhteeseensa. Tähän vaimo reagoi alkamalla pohtimaan keskustelun asemaa heidän suhteessaan. Hän kokee itsellään olevan paljon käsittelemättömiä asioita, joiden läpikäyntiä hän toivoo terapian helpottavan. Vaimo uskoo myös, että keskustelu ja rehellinen asioiden läpikäynti edesauttaisivat paria tässä ongelmallisessa tilanteessa.

3.1.7. Luottamus sitoutumisena

Keskusteluissa luottamusta rakennettiin myös suhteessa puolison sitoutumisen asteeseen. Luottamus yhdistyi monissa keskusteluissa siihen, missä määrin puolison uskottiin asettavan parisuhde etusijalle muiden elämässä eteen tulevien asioiden rinnalla. Luottamus koettiin ongelmalliseksi tilanteissa, joissa toinen koki jäävänsä paitsi puolisonsa ajasta tai huomiosta. Tässä luokassa luottamuspuhetta esiintyi siis keskusteltaessa parisuhteessa puolisoitten väliin tulevista asioista. Näitä väliintulevia asioita voivat olla esimerkiksi puolison harrastukset sekä ystävät ja ylipäätään kaikki se, mikä vie aikaa keskinäiseltä yhdessäololta. Ääriesimerkki sitoutumisen puutteesta on avioliiton ulkopuoliset suhteet, jotka luonnollisesti koettiin äärimmäiseksi luottamuksen pettämiseksi. Luottamus sitoutumisena kuvastaa varmuutta siitä, että parisuhde ja puoliso asetetaan tärkeimmäksi ykkösasiaksi kaikkien muiden asioiden edelle.

DII (1) (146-156)

- V: siinä autossa sille että (1) että ulkona käynnin pitää niinkun vähentyä ja oon mä sitä sanonu pitkään ja tota (.) et mä haluun niinku mennä elämässä eteenpäin me asutaan tällä hetkellä vuokralla ja ruvetaan ettiin asuntoo ja ruvetaan miettiin perheenisäystä (.) mutta että mä en voi tehdä sitä koska mä en luota suhun ja (1) se on liian tärkeetä tuo yöelämä vielä niinku mun mielestä siihen katsoen et rupee tekee niin isoja päätöksiä (.) mä itkin siinä autossa kun mä vein sitä ja mä sanoin että sille että mä niinku toivosin että (1) ((nimi)) sano mulle siinä että joo (.) tottakai niitä samoja asioita mä haluan ja sit menee kuus tuntia (.) ja se on niinku aivan toista mieltä että se jää sinne mitään sellasesta ei ollu mitään puhetta oli sunnuntai niinku päivä kuitenkin (2) ja sit se laittaa viestin et mä jään tänne mä sanoin vielä siinä vaiheessa et mä tuun hakemaan sut sieltä (.) vastaus oli et tänne on aika vaikee tulla

Tässä vaimo kuvaa parisuhteensa tilannetta, jossa hän ei voi olla varma niistä asioista, jotka ovat puolisolle tärkeimpiä. Hän asettaa vastakkain parisuhteen kehittymisen ja puolison halukkuuden käydä yöelämässä. Hän kokee, ettei voi luottaa tarpeeksi siihen, että parisuhde on puolisolle tärkeämpää kuin ystävien kanssa juhliminen. Sitoutuminen (ja luottamus) kuvataan perustaksi sille, että pystytään suunnittelemaan elämää ja parisuhdetta eteenpäin. Vaimon epäluottamusta ja epävarmuutta lisää vielä se, että vaikka mies puheissaan kuvaa olevansa sitoutunut parisuhteeseen, hänen teot osoittavat muuta. Tässä katkelmassa tulee esiin yhteys myös niihin merkityksiin, joissa luottamusta rakennettiin muun suhteen perustana.

DII (1) (740-747)

- M: No joo (1) jos se kärjistäen noin ni varmaan (.)varmaan ei oo ( ) sanotaa että (4) mahdollisesti että kyllä mulla aina tota (2) aika pitkä pinna on näin selvinpäin kuitenkin näihin asioihin (2) asioihin tota (2) on että (1) että pidän kuitenkin et selvinpäin mul on niinku nää asiat tärkeysjärjestys pysyy ja (2) jopa jopa riitatilanteessa meillä pysyy aika hyvin hanskassa se [homma] todellaki että (.) että ja se et että selvin päin nyt en
- V: [Mmm]
- M: ainakaan (1) jos niinku ((nimi)) kysyy et mikä sulle on tärkeintä ni ainaki on vastaus on heti selvä et se koti (.) on tärkeempi ku sitte taas joku kaveripiiri että tota (1) tässä (1)

Myös luottamuksen pettänyt osapuoli kuvaa sitoutumisen tärkeäksi asiaksi parisuhteen kannalta. Hän pitää kotia kaveripiiriä tärkeämpänä ja tämä järjestys kuvautuu lähes itsestään selvänä tässä puheenvuorossa. Alkoholin vaikutuksen alaisena tärkeysjärjestys on toisinaan kuitenkin vaikea säilyttää.

CII (2) (405-428)

- V: Mut se et sitte se (.) se aika mitä (.) mä esimerkiks oon ollu (.) kotona (1) ni hän ei oo niinku koskaa mun kans ollu (.) et sit hän niinku äänee ilmottaa että joo että me sovittiin

- ((nimi)) kanssa sitä ja tätä ja tota (.) ni tuntuu et kyl mä niinku vähintää kolmanneks oon jääny
- T: Mmyhy
- V: Ni en mä tiedä onks mun pakko hyväksyä se
- T: Nii [oma yks odotus] sulla taas se että sä oisit ykkösenä pysyisit
- V: [Siinä mielessä]
- V: Mmm no kyl mä nyt jossain mieles odottasin pysyväni [en] mä nyt odota
- T: [Mmm]
- V: et mä nyt aina oisin niinkun (.) et mult kysyttäs esimerkiks lupa et saanks mä mennä tai tehdä (.) mut (.) kyllä mä nyt odotan sen et (.) et esimerkiks nytki taas ku mä vietän tämmöst reissuelämää ni hän vois edes kertoo päivää parii aikasemmin että (.) et hän ois jon- tai jonnekkii lähössä tai suunnitellu jotaa en mä tiedä mitä se maksaa sitte hänelle
- M: ( ) ( ) ( ) sen siirsin tul- nyt tulevaks viikoks nää ( )
- V: Nii et ku hän sit niinku hänellä ilmoituks- (.) niinku hän ilmottaa sit niinku (.) nii mä lähen muuten nyt sit vuorokaudeks töihin (1) [okei]
- T: [Mmm]
- M: Omasta mielestäni olen kertonu mutta sitte mä oon kuullu että (.) en ole kertonu
- V: Nii sä oot puhunu ehkä [jollekkii muulle] nii
- M: [Niihän se on aina]
- M: Niihän se on aina käyny
- V: Nii
- M: Että pitäs kertoo

Vaimo kokee vaikeaksi sen, että mies ei vietä aikaa hänen kanssaan silloin kun hän on kotona. Vaimo kokee jääneensä miehen elämässä kolmannelle sijalle, eikä kuulu niihin odotuksiin, joita hän asettaa omalle parisuhteelleen. Tämä tunne aiheuttaa ongelmia heidän parisuhteessaan ja tekee luottamisen mieheen vaikeaksi. Vaimo ei oletta, että häneltä kysytään lupa omiin menoihin mutta hän toivoo, että mies ilmoittaisi niistä etukäteen. Omien asioiden jakaminen, avoimuus ja suunnitelmien kertominen omalta osaltaan toisi lisää sitoutumisen tunnetta parisuhteeseen. Mies puolustautuu sillä, että hän on luullut ilmoittaneensa menoistaan ja lopuksi yhtyy siihen, että kertoa pitäisi.

CII (2) (389-400)

- M: [Tunne] et ( ) ( ) (.) että että (2) hää ei hyväksy sitä että mitenkä (.) että mul on muuta elämää
- T: Mmyhy (1) oisko se yks semmonen odotus sit että sä oottasit että (.) että ((nimi)) hyväksys muun muun elämän
- M: Niin no mä en tiedä että minkälainen se muu elämä [on että] onko se sitten [tämä]
- T: [Mmyhy]
- V: [Nii]
- M: yleinen vitsin aihe niinku että (1) mikä tässä (.) vartija piirissä on [että] (2) että että
- V: [Nii]
- M: (2) emäntä kotona ja (.) muuten luuhataan kylillä kattellaan muita että ei se (.) se nyt ei oo semmonen tarkoitus mutta (.) se on että sitä hän pelkää ja
- V: No sä oot kerran sen jo tehny

Sitoutumisen ohella parisuhteessa koetaan tärkeäksi myös se, että puoliset eivät rajoittaisi toistensa elämää ja puolisoilla olisi mahdollisuus suhteen ulkopuoliseen ”omaan elämään”. Mutta kuten tässä katkelmassa puolison uskottomuus äärimmäisenä osoituksena sitoutumisen puutteesta ja luottamuksen rikkomisesta asettaa kyseenalaiseksi tämän oman elämän sisällön ja sitä kautta puolison sitoutumisen asteen arvioiminen nousee entistä tärkeämmäksi luottamuksen määrittäjäksi. Sitoutumisen ja oman henkilökohtaisen elämän yhdistäminen ja näiden kahden yhteys luottamukseen tulee tässä katkelmassa hyvin esille.

3.1.8. Luottamus arvoituksena

Luottamuskeskusteluille ja niissä rakentuvilla merkityksenannoille oli ominaista myös luottamuksen arvoituksellisen luonteen ilmeneminen. Luottamuksesta rakentui sellainen kuva, että se on parisuhteelle hyvin merkityksellistä, mutta siitä on vaikea saada otetta ja antaa tarkkaa muotoa. Luottamuspula määriteltiin helposti parisuhteen ongelmaksi, mutta se, mitä epäluottamus tarkoittaa parisuhteen arjessa, olikin jo vaikeampi pukea sanoiksi. Luottamus epämääräisenä ja vaikeasti konkretisoitavissa olevana asiana näkyi sekä terapeuttinen kysymyksissä että parien omissa merkityksenannoissa. Luottamusta myös määriteltiin asiana johon liittyi paljon epävarmuutta ja asioita, joita kukaan ei voi tietää: Kuinka kauan menee luottamuksen rakentamiseen, onko luottamus ylipäätään mahdollista saavuttaa uudelleen, mitä parien olisi tehtävä, jotta luottamus voisi kasvaa.

BII (1) (636-655)

- T: mites sun elämä muuttus jos sä kokisit että suhun luotettas enemmän (.) missä se ensimmäisenä näkys että (.) luottamus on lisääntyny miten sen vois (.) sinusta huomata
- M: en (.) en (.) ties- en minä osaa sanoa (3)
- T: [tietysti sitä luottamusta on niin]
- V: [no ehkä]
- M: emmää tiä oisko se (.) mittään konkreettista (.) se on vaan yleinen
- T: niin mää mietin et sitä on niin hion vaikee mitata [(.)] sitä et kuinka paljon luottaa ja
- V: [mmm]
- T: kun se on (.) se on niinkun tietyssä mielessä se on (.) paitsi se on asenne niin se on se on myös tunne (.) et jotenkin mä kyselen sitä et niinku (.) mikä olis arjessa semmosta

- konkreettista ((naurahtaa)) mistä (.) niinkun kumpikin vois sanoa (.) et et nyt tän asian on ollu pakko mennä (.) eteenpäin koska me nähään (.) nähään tämä asia
- V: mut sehän me- meillä meillä se arki on niin tasasta kato (.) kuitenkin kaiken kaikkiaan [(.)] että tota
- T: [okei]
- M: niin eihän se koko ajan
- V: niin ei se silleen oo (.) se se on se (.) ehkä se että ne vois jäädä ne ne sellaset (.) mun (.) [mun huonot] fiilikset pois tai tai et kyllähän se sitten että (.) ((nimi)) ajattelis

Tässä terapeutti yrittää kysymyksellään saada parin pohtimaan asioita, jotka antaisivat luottamukselle konkreettisemmän muodon ja sitä kautta ehkä otollisemman tarttumispinnan terapeuttiselle interventiolle. Terapeutti tuo myös esiin oman käsityksensä luottamuksesta vaikeasti mitattavana asiana. Mies ei osaa lähteä erittelemään mitään konkreettista asiaa, joka liittyisi luottamukseen vaan kuvaa sen joksikin yleiseksi. Myöskään vaimo ei tarkasti konkretisoi luottamusta vaan jatkaa epämääräistä määrittelyä. Arki on hänen mukaansa tasaista, eli luottamus ei näy arjessa, vaan luottamuksen lisääntyminen voisi tulla esiin tunteiden tasolla, huonojen fiilisten poisjäämisenä.

DI (1) (986-987)

- V: niin sitäkin mä sanoin että mistä mää tiedän (.) onko se (.) viikko (.) kaks viikkoo (.) kuukausi (.) puoli vuotta (.) et niinkun kuinka kauan ((nimi)) (.) on valmis oottamaan (.)

Tässä vaimo esittää epävarmuutensa siitä, kuinka kauan luottamuksen rakentuminen kestää ja onko puoliso valmis odottamaan tämän vaaditun ajan.

DI (1) (365-371)

- M: mutta (.) mää oon kyllä (.) yrittäny itselleni (.) ja oonki oikeestaan löytäny täysin sen suunnan mitä mää haluan tulevaisuelta [(.)] mutta (.) siitä nyt kuiteskaa (.)
- T: [mmm]
- M: ei oo päästy (.) kun meiltä puuttuu se luottamus vielä (.)
- T: mmm (.)
- M: ja se (.) että pystyykö ees tuota enää (.) koskaan (.) niinku (3) pystyykö toinen luottamaan toiseen

Tässä mies esittää epäilynsä sitä kohtaan, onko luottamusta mahdollista edes saavuttaa uudelleen jos sen on kerran menettänyt.

3.1.9. Luottamus syytöspuheena

Yksi luottamuspuheen käyttötapa keskusteluissa oli sen rakentuminen syytöspuheena. Syytös kohdistui näissä puhumistavoissa luottamuksen pettäneeseen puolisoon ja syyttäjänä toimi petetty osapuoli. Luottamuksen menetyksen aiheuttanut puoliso kuvattiin petollisena ja epärehellisenä ja tätä syytettiin parisuhteen nykyisestä huonosta tilasta. Näissä syytösrakennelmissa syytös rakentui myös siten, että puoliso kuvastui luottamuksen murentajana vastakohtana syyttävän osapuolen yrityksille rakentaa tätä luottamusta ja opetella luottamaan uudelleen.

DII (694-707)

- T: Mut tietysti siin on se toinen puoli sitte että jossain vaiheessa (1) täytyy uskaltautua luottamaan
- V: Niinpä (2) sitä mä oon sanonu että ku ei siihen oo annettu edes mahdollisuutta (1) ku aina ku sä nouset tai rakennat pikkusen sitä tiilitaloa eteenpäin sitä luottamusta (.) ni aina se on tultu purettua ja viety mennessään (1) se on niinku hirvein se on just se raskain kohta (2) että on niinku (2) tavallaan niinku käyt niitä asioita läpi ja ja uskot siihen että enkä mä sitä sano että kyllähän nyt mennä saa ja näin mutta [se] että kyllähän [Mmm]
- T: siinä nyt pitää herran jumala jotkut rajat olla ja se et pitää kuunnella niinku myöski se niitä mun tuntemuksia mi- miltä se musta tuntuu koska sil- siinä vaiheessa sillä ei oo mitään merkitystä (.) se omaan napaan tuijottaminen mää meen nyt ja sanot sää ihan mitä vaan ni se ei auta (2) ja tota sitte kun on sitä vähän lähetty rakentaa sitä luottamusta ni viiään se matto aina alta (.) ja sitte ollaan taas siinä nolapisteessä ja jopa menty askelia taaksepäinki koska se on taas tapahtunu

Vaimo kuvaa sitä prosessia, jonka hän on joutunut käymään läpi yrittäessään luottaa uudelleen mieheensä. Vaimo kuvaa luottamuksen rakentamisen olevan raskasta työtä, jota hän miehensä tekojen takia joutuu tekemään uudelleen ja uudelleen. Mies kuvautuu luottamuksen pettäjänä, joka ei ota huomioon vaimoan eikä hänen tunteitaan vaan tekee toistuvasti asioita, jotka romuttavat vaimon uskon ja horjuttavat luottamusta edelleen. Syytös kohdistuu miehen käyttäytymiseen, koska hän on sen kautta tehnyt tyhjäksi vaimon yritykset rakentaa luottamusta.

BII (2) (538-548)

- V: no mä oon sitä mieltä että sillon kun se eka kerran tuli nää soittamiset niin se alko syömään meidän suhdetta (.) sillon kun se eka kerran paljastu (.) se on se mikä alko koska (3) jotenkin mä koen että meillä oli ihan hirveen hyvä parisuhde ja silleen niinku (.) sellanen tosi

läheinen ja lämmin ja (.) se oli niinku jotenki niin se oli niin uskomatonta että et sitä ei uskonu että mitä mitä sitä toinen sitten hakee yhtäkkiä jostain tollasesta että (.) että kai sitä oli eläny jossain harhamaailmassa sitten ((naurahtaa)) että (.) että että kaik- (.) tai niinku mä mietinkin sitä että että oonks mä niinku niin (.) jotenki sitten (.) ajatellu että että et (.) tietysti kaikkien vaikeuksien jälkeen oli (.) oli niinku niin (.) hyvä olla ehkä sitten (.) että uppoutuko sitä sitten niin siihen että tää vaan jatkuu ja jatkuu ((naurahtaa)) ja sitten (.) ei koskaan tuu mitään sellasta [(.)] et ehkä se sitten oli että se kuitenkin (3) niin (2) olin niin=

T: [mmm]

Vaimo kuvaa kuinka miehen soitot erotiikkalinjoille olivat keskeinen asia, jotka ovat heikentäneet heidän parisuhteen laatua. Hän korostaa tätä vielä lisää kuvaamalla niitä positiivisia asioita, joita hän aikaisemmin kykeni yhdistämään parisuhteeseensa. Suhde oli silloin tosi läheinen ja lämmin. Tämän kuvauksen perusteella syytös kohdistuu mieheen, joka kuvastuu vaimonsa luottamuksen pettäjänä, joka on teollaan aiheuttanut vaimoa tyydyttävän suhteen kariutumisen.

....jatkuu BII (2) (561-567)

V: miettii tätä rakastumista ihastumista (.) tätä rajaa (.) rajaa siinä (2) ehkä sitten (.) ((yskäisee)) mulla ei ollu niinku mikään tarkotus niinku ainakaan niinku (.) tarkotuksellisesti ihastua kehenkään tai (.) et sit (.) et se että (.) mä en yleensäkkään ((naurahtaa)) oo uskonu aikasemmin et silleen vois niinku käyvä et jos toisesta ihmisestä välittää et vois niinku ihastua toiseen ihmiseen silleen niinku että (.) yhtä aikaa jotenkin (.) välittää kahesta ihmisestä yhtä aikaa et se oli jotenkin aika (.) tai se oli ihan uus (.) uus asia et niinkin vois käydä ja

Tällä puheenvuorolla vaimo edelleen vahvistaa mieheensä kohdistuvaa syytöstä. Kuvaamalla omaa suhteen ulkopuolista ihastumista tapahtumaksi, jota hän ei tarkoittanut tapahtuvaksi, hän tulee korostaneeksi miehen teon tahallisuutta ja haitallisuutta.

3.1.10. Luottamus epäilypuheena

Luottamukselle annetut merkitykset liittyivät myös epävarmuuteen puolison rehellisyydestä. Puolison luotettavuutta arvioitiin hänen tekojen ja puheiden autenttisuuden avulla. Luottaminen vaikeutui jos puolisollla oli syytä tai toisesta aiheita

epäillä kumppaninsa rehellisyyttä. Näissä tilanteissa luottamuskeskustelut rakentuivat epäilypuheeksi kumppania kohtaan.

DII (1) (195-205)

V: Elikkä ei se niinku ollu siinä se (1) siinä se syy mut tota (1) muina aikoina sitte kyllä ihan (1) niinkun (1) mä oon niinku ((nimi)) kans tähän elämään niinku erittäin tyytyväinen ja haluaisin niinku elää sitä tasapainosta elämää niinku jatkuvasti (1) mutta tietenki se on tuonu ongelmia sieltä lähtien ku se on alkanu (1) ni siihen luottamukseen (1) se niinku se ei oo tälläkään hetkellä kohallaan ja vielä on paljon semmosia asioita siellä (1) niinku tapahtumissa mitä niinku joskus (1) saattaa vaikka kesken siivoomisen tulla mieleen (.) mitähän silloinki on tapahtunu ja sitte niinku yrittää (1) yrittää vaan niinkun painaa sen johki tonne koska tietää jos sen asian ottaa esille ni mä tiän miten ((nimi)) suhtuu siihen (1) ei nimittäin jaksa alkaa sille taistelutantereelle sitä samaa ei jaksa jankata enää itekkään niitä samoja asioita koska se on aina turhaa se ei johda yhtään mihinkään

Vaimo kuvaa, miten selvittämättömät tapahtumat ja epäilykset tapahtumien kulusta aiheuttavat pulmia luottamukseen. Hän ei voi luottaa siihen, että mies on puhunut hänelle totta. Epäselvät ja avoimia kysymyksiä jättäneet asiat saattavat nousta uudestaan ja uudestaan yllättäen mieleen. Vaimo kuvaa, että näitä kysymyksiä on myös vaikea selvittää miehen suhtautumistavan vuoksi. Hän kokee myös itse, ettei samojen asioiden jankkaaminen johda mihinkään.

DII (1) (233-242)

M: Niin siis että (1) niinku varsin hyvin itse tiedät jo tuolla kaupungilla aika paljon varmasti jutut muuttuu joka kerta ku ne menee (.) yheltä ihmiseltä toiselle ni se aina muuttuu se tarina matkan varrella

V: No joka tapauksessa ehkä tässä on niinku koko pointti on se että niinku (1) muuttuu joo (.) mutta siis pointti on se että (1) säähä et oo puhunu ku niistä tilanteista totta missä sä oot jääny kiinni [mut] se on jännä juttu niinku että (.) sitten niinku

M/T?: [just]

V: kuitenkin mitään muuta ei oo niinku koskaan myönnetty muuta ku se mikä on ollu niinku itsestään selvää

T: Just joo ((kuiskaten))

Tässä katkelmassa parin luottamuspulmat konkretisoituvat vaimon epäilypuheena sitä kohtaan, että puhuuko mies totta vain niissä tilanteissa, joissa hän on pakotettu niin tekemään. Epäilystä lisää se, että silloin totuus on jo jostain syystä ehkä tullut muutenkin julki. Tämä vaikeuttaa luottamista miehen rehellisyyteen ja pakottaa vaimon hakemaan ulkopuolista tukea miehen rehellisyydestä/epärehellisyydestä. Esim. kaupungilta kotiin vaimon korviin kantautuvat ”juorut” miehen tekosista.

DII (1) (294-299)

M: Että mikä on totta ja mikä ei ja ja niinku näitten asioitten pohjalta ni (.) niin tota (2) sitte varmaan heräs paljo semmosia kysymyksiä että onko siellä paljon muita semmosia asioita mitä sä oot yhtä (.) kauan valehellu ja muuta ni (.) ni ni et siin- siinä mielessä mä niinku ymmärrän ja mut että taas toisaalta siinä vaiheessa ku mä ne (.) päätin kertoa sen asian (1) ni kyllä mä tiesin et mitä se niinku tarkoittaa (.) mut että oikeestaa mua epäillään kaikesta mitä oon tehnyt

Mies kuvaa sitä, miten hänen vaimonsa pohdiskelee sitä, puhuuko mies totta vai ei. Mies viittaa taustalla vaikuttavaan tapahtumaan, johon liittyi liiton ulkopuolinen suhde, josta hän oli kauan valehdellut vaimolleen. Mies uskoo tämän tapahtuman vieneen luottamuksen heidän väliltään ja kokee, että tämän tapahtuman vuoksi vaimon on vaikea tänä päivänä luottaa hänen rehellisyyteen. Mies suhtautuu ymmärtäväisesti vaimonsa käytökseen ja pitää epäilyä ehkä luonnollisenakin seurauksena luottamuksen pettämiselle. Edeltävät kokemukset puolison rehellisyydestä vaikuttavat tässä siis myös puolisoista tehtäviin arvioihin.

BII (2) (503-513)

V: no onhan siinä tietysti sekin että jotenkin se (.) et niinku on miettiny sit niitä että no onks (.) et (kun nykyään) on niin hirveen helppo (.) et niin hirveesti kuulee kaikkee just näistä että kuinka paljon ih- (.) niinku käytetään ja (.) näit seksipalveluja ja yleisesti ostetaan maksullisia naisia et se on niin mielettömän helppoa että et sitähan nyt voi vaikka tilata hotellihuoneeseesa jonkun jos (.) jos haluu et ehkä siinä on sit sekin että et (2) ei ei kai sitä sit luota niin siihen toisen et (.) mieltii että et onko se jääny tohon vai onko siinä sit ollu paljo muutakin että [(.)] et ainakin silloin yhdessä

T: [mmm]

V: vaiheessa silloin kun tämä nyt oli niin (.) kun ((nimi)) kielti kaikki ja niin (.) ja eiköhän se menny vähän sille puolelle et suurin piirtein että minä oisin pa- ((puhuu nauraen)) et minä jotenkin paranoidinen että (.) että minä yleensä epäilen että (3)

Epäluottamus ja epäily puolison rehellisyydestä rakentuu tässä siten, että vaimo pohtii sitä, mitä muutakin erotiikkalinjoille soittelun lisäksi on mahdollisesti tapahtunut tai voisi tapahtua. Hän ei voi luottaa siihen, että puoliso olisi rehellisesti kertonut kaiken. Luottamuksen pettäminen yhdellä alueella laajentuu tässä epäilyksi miehen yleisestä rehellisyydestä. Epäilyä lisää myös se, että mies ei heti myöntänyt tapahtunutta.

3.2. Terapeuttien tuottamat tulkintarepertuaarit

3.2.1. Luottamus puolisoiden välisenä asiana

Aineistossa muutaman parin kohdalla luottamuskeskusteluissa korostui puolisoiden oman elämän ja parisuhteen ulkopuolisen elämän erottaminen toisistaan. Parit pohdiskelivat keskusteluissa mm. sitä, miten pitäisi suhtautua ystävien kommentteihin ja arvioihin suhteessa tapahtuvista asioista. Tässä tulkintarepertuaarissa terapeuttien tuottamat merkitykset määrittelevät luottamusta parien kahdenkeskisenä asiana, jolloin parit itse määrittelevät sen, minkälaista luottamus on juuri heidän parisuhteessaan ja mitkä ovat heidän suhteensa pelisäännöt, joita noudatetaan. Näissä merkityksenannoissa korostuu luottamus sellaisena, johon parisuhteen ulkopuolisten ihmisten ei pitäisi antaa vaikuttaa.

DII (1) (682-692)

- T: Niin niin mut että mitä enemmän te jotenki kuvaatte tätä ympäristöäki missä te elätte ni sitä tärkeemmäks tässä nousee tää teidän välinen luottamus
- M: Joo kyllä
- V: Mmm
- T: Asiat on teidän välillä (.) puhuttuna niin kun ne on((naurahtaa))todellisuudessa[ja]
- V: [Mmm]
- T: että se (.)se elämä niinku sä ((nimi)) just tossa edellä ku- kuvasit hyvin että mistä se luottamus lähtee ni sehän lähtee niinku sä sanoit että siitä (.) että el- elää luottamuksen arvoisesti
- M: Niinpä ja ( ) [( )]
- T: [Niin] ja enempää ei tarvikkaan eikä voikkaan

Terapeutti korostaa parin keskinäisen luottamuksen olevan erityisen tärkeää tilanteessa, jossa ympäristö luo epävarmuutta suhteeseen. Kun puoliso voi luottaa siihen, että asioista puhutaan rehellisesti, hänen ei tarvitse ottaa kantaa siihen, mitä ympärillä elävät ihmiset yrittävät tuoda heidän suhteeseen. Terapeutti myös lisää omaan määritelmäänsä sen, että luottamus lähtee siitä, että elää toisen luottamuksen arvoisesti ja se on kaikki, mitä luottamuksen eteen voi tai tarvitsee tehdä.

DI (1) (487-495)

T: niin se on se on parisuhteessa yks semmonen (.) semmonen asia tuo jota joutuu välillä enemmän joskus vähemmän (.) vähemmän halkomaan on se että (.) et niinku miten reagoi muiden ihmisten puheisiin ja (.) ja ja (.) muiden ihmisten (.) tekoihin ja sitten toisaalta se siihen että (.) et mi- miten niinku samaan aikaan luottaa siihen (.) siihen kumppanin puolison (.) ajatuksiin (.) toimintaan et sehän siinä on (.) si- ihmiset tekee kaikenlaista ja ja ja tuota (.) työelämässä on tottakai siellä on niinku luonnollista hyvinkin läheisiä suhteita joudutaan tekemään töitä (.) töitä jonkun kanssa enemmän ja siinä tutustuu toiseen mut että (.) et jotenkin että miten vois luottaa siihen siihen kumppanin puolison (.) toimintaan niin se on se on varmaan se (.) teidän se se pihvi tässä (.)

Terapeutti erottelee luottamuksesta kaksi puolta. Luottaako muiden ihmisten puheisiin sekä tekoihin vai perustaako luottamusarvionsa oman kumppanin ajatuksiin ja toimintaan. Tämän parin kohdalla terapeutti näkee tärkeänä sellaisen luottamuksen saavuttamisen, että voisi luottaa kumppanin sanaan ja jättää muut omaan arvonsa.

DII (1) (643-646)

T: Mut että jokatapauksessa on varmaan niinku tärkeätä jotenki pitää tää teijän avioliitto erillään että vaikka nyt joku muu [tekee] mitä tahansa [ni] tää elämä on teij- teijän
 V: [Mmm]
 M: [kyllä aivan]
 T: elämä

Terapeutti kehottaa paria pitämään oman avioliittonsa erillään muiden ihmisten tekemisistä, jotta luottamus voisi rakentua vain parin oman vuorovaikutuksen tuloksena, eikä heidän tarvisi miettiä sitä, mitä muilla ihmisillä on sanottavaa.

3.2.2. Luottamus kahden kauppana

Tässä terapeuttien tulkintarepertuaarissa luottamukselle tuotetut merkitykset määrittävät luottamuksen luonnetta ja terapeutit rakentavat luottamuspuheissaan sitä, minkälaisia tehtäviä puolisoit ottavat/heidän täytyisi ottaa, jotta luottamus voisi rakentua. Terapeuttien merkityksenannot asettavat melko tasapuolisesti molemmat puolisoista vastuunkantajan positioon ja määrittelevät luottamuksen asiaksi, johon tarvitaan suhteen molempia osapuolia. Ei siis riitä, että vain toinen yrittää ja kantaa vastuun. Tämä terapeuttien repertuaari on vastakkainen luottamus syytöspuheena-

tulkintarepertuaarille ja luottamus vastuukysymyksenä- repertuaarille, joissa positiot rakentuvat eri tavalla.

DI (1) (955-960)

- T: mmm (.) niin luottamus on semmonen asia että siihen tarvitaan kaks osapuolta ensinnäkin se (.) johonka luotetaan että hän elää sen luottamuksen arvoisesti (.) mutta myöskin sitä että et niinku heittäytyy uskaltautuu (.) luottamaan ja se on se prosessi on niinku ((nimi)) sulla (.) sulla niinkun kesken (.)
- V: niin se on niin lähellä vielä että kun mä ajattelen sitä aikaa (.) niin tuota mä vaan et jos mä joutusin toisen kerran vielä siihen niin huhuh (.)

Ensin terapeutin määritelmässä luottamus merkityksellistyy asiaksi, johon tarvitaan kaksi osapuolta; toinen on se, joka elää luottamuksen arvoisesti ja toinen osapuoli ottaa riskin ja uskaltautuu luottamaan aiemmin epäluotettavaksi osoittautuneeseen kumppaniin. Kommenttinsa lopuksi terapeutti vielä toteaa, että vaimolla on oma luottamusprosessi tällä hetkellä kesken. Vaimon seuraavasta kommentista on luettavissa, että hän koki terapeutin määritelmän siten, että vastuu luottamuksen rakentamisesta olisi hänellä. Vaimon puheenvuoroon sisältyy puolustus tätä terapeutin hänelle antamaa tehtävää vastaan. Hän ei ole vielä valmis luottamaan siihen, että toinen todella osaisi elää hänen luottamuksensa arvoisesti.

DI (2) (146-151)

- T: niin sä puhut siitä tärkeestä asiasta että (.) että luottamus (.) tarvii paitsi sen että toinen käyttäytyy luottamuksen arvoisesti myöskin sen (.) uskalluksen semmosen heittäytymisen [luot]taa (.) ja ja tällä hetkellä se ei oo sulle vielä ainakaan mahdollista [mmm]
- V: [mmm]
- M: eikä hetkeen varmaan (.) tuu olemaankaa (7)

Seuraavan istunnon aluksi palataan samaan teemaan ja terapeutti toistaa lähes sanasta sanaan saman määritelmän luottamuksesta. Nyt kuitenkin vaimon osuus luottamuksen rakentamisesta määritetty asiaksi, joka ei ole hänelle vielä syystä tai toisesta mahdollista. Mies tunnustaa tehtävän vaikeuden omalla kommentillaan.

3.2.3. Luottamus heittäytymisenä/uskaltamisena/riskinottona

Monien parien kohdalla käydyissä luottamuskeskusteluissa terapeutit määrittelivät luottamuksen asiaksi, johon sisältyy luottamuksen varaan heittäytyminen, rohkeus ja riskin ottaminen. Tässä tulkintarepertuaarissa luottamukseen liitettävät merkitykset olettavat sen olevan jotain sellaista, jossa asetetaan itsensä alttiiksi pettymykselle, jos toinen ei osoittaudukaan luottamuksen arvoiseksi. Heittäytyminen myös kuvastaa luottamista johonkin sellaiseen, josta ei voi olla varma etukäteen. Kukaan ei voi aivan varmasti sanoa kannattaako luottaminen vai ei, sen varaan täytyy vaan heittäytyä ja aika näyttää mihin se johtaa. Luottamiseen liittyy siis aina jonkin verran riskiä ja epävarmuutta. Tämän vuoksi luottaminen vaatii luottajalta myös rohkeutta epävarman tulevaisuuden edessä.

BI (1) (504-513)

- V: on kyllä ainakii (.) joo se on ihan totta että (.) on asioita joista en välitä keskustella sitaikka (.) en oo viittänyt ruveta puhumaan sen takia (.) että kun seuraavan kerran tulee riita niin yhtään ei oo mitään takuita etteikö siitä asiasta tule lärviin takasin oikein kunnolla
- T: mmm (2) et et jotenkin se luottamus niinku [niinku] myös myös siinä mielessä
- V: [mmm]
- T: että saahaanko niitä niinku (.) purettua niitä asioita vai tuleeko ne niinku kasautuuko ne välillä (3) mää aattelen et siinä suhteessa niin varmaan (.) varmaan niinku (.) myös tämmönen työskentely on niinku riskinotto (.) ja sen luottamuksen [varaan]
- V: [mmm]
- T: heittäytymistä

Tässä katkelmassa terapeutti uudelleen muotoilee vaimon edeltävää puheenvuoroa, jossa luottamus määrittyy siinä suhteessa, että osataan keskustella ja suhteessa esille tulevat asiat tulee selvitettyä. Tähän määritelmään terapeutti sitten lisää, että tämmöinen keskustelu vaatii luottamuksen varaan heittäytymistä ja riskin ottoa.

DI (1) (955-960)

- T: mmm (.) niin luottamus on semmonen asia että siihen tarvitaan kaks osapuolta ensinnäkin se (.) johonka luotetaan että hän elää sen luottamuksen arvosesti (.) mutta myöskin sitä että et niinku heittäytyy uskaltautuu (.) luottamaan ja se on se prosessi on niinku ((nimi)) sulla (.) sulla niinkun kesken (.)
- V: niin se on niin lähellä vielä että kun mää ajattelen sitä aikaa (.) niin tuota mää vaan et jos mää joutusin toisen kerran vielä siihen niin huhhuh (.)

Tässä terapeutti määrittelee luottamuksen yhdeksi aspektiksi uskaltautumisen ja heittäytymisen. Vaimon vastauksesta on luettavissa se, että tämän heittäytymisen ja uskaltamisen tekee vaikeaksi epävarmuus siitä, miten toinen tämän heittäytymisen ottaa vastaan. Riski on siitä, että heittäytymällä voi satuttaa itseään.

3.2.4. Luottamus prosessina arjessa

Neljänteen terapeuttien puhetapaan sisältyy ne merkityksenannot, joissa luottamuksen nähdään olevan suhteen arjen synnyttämää ja rakentuvan arjen pienistä teosta ja yhdessäolosta. Luottamuksen voidaan ajatella kehittyvän ikään kuin sivutuotteena arkisen yhdessäolon ja puuhastelun kautta. Luottamuksen saamista merkityksistä tulee ilmi, että suhteen arki pitäisi pystyä palauttamaan samoihin uomiin, jossa se oli ennen luottamuksen rikkoutumista, jotta se olisi mahdollista palauttaa. Tähän luokkaan kuuluvissa merkityksenannoissa luottamus määrittyy myös prosessin omaiseksi asiaksi, jolle on annettava aikaa. Luottamuksen ei siis voi olettaa kehittyvän nopeasti sen menetystä edeltävälle tasolle.

DII (1) (1016-1028)

T: Et tietysti lu- luottamus on niinku täs on monet kerrat sanottu niin se on ajan kysymys ja (2) elämä sen synnyttää ei mikään muu

V: Nii-i (3)

T: Ei puheet siis

M: Ei niin

T: Nekin on tärkeitä siis sillä tavalla et puhuu niinku [ajattelee] niinku rehellisesti

V: [Nii]

T: mut (1) kyllähän se on se arki

V: On se

T: Ja että tuota (1) varmaan teille nyt tärkeitä juttuja on ne mitä te teette yhdessä (2) että että voisko nyt ajatella niin että jotenki tänä keväänä erityisesti ni otatte semmosta aikaa että (1) teil on kaikenlaisia [harrastuksiakin] te pelaatte [sulkapalloa]

M: [Mmm]

Terapeutti toistaa aiemmin sanotun asia, luottamuksesta, jossa se määrittyy aikaa vaativaksi ja elämän synnyttämäksi. Pelkät puheet eivät riitä. Tämän ohella terapeutti nostaa tärkeäksi osaksi luottamusta myös rehellisyyden, mutta sen jälkeen toistaa vielä, että arki on kuitenkin se, mikä luottamuksen synnyttää puolisoiden välille. Tämän määritelmän jälkeen terapeutti antaa konkreettisen esimerkin tästä luottamuksen synnyttämisestä arjen tasolla kehottamalla paria tekemään asioita yhdessä. Esimerkiksi harrastukset edistäisivät mahdollisesti luottamuksen kehittymistä.

DII (1) (1048-1059)

T: Et että kun jäitä sulatellaan ni se lämpö tavallaan ne hyvät asiathan on on niitä jotka jäätä jäätä sulattaa

V: Kyllä

T: Et (2) tuota (2) jotenki se mihinkä mä teitä rohkasen ja (1) mitä mä ehdotan on ni näitten keskustelujen jatkaminen siellä kotona

V: Mmm

T: Ja sitte ihan semmonen arjen elämä tavallisen arjen eläminen ja (1) ja yhteiset (.) hetket mut et oisko tässä tuota (1) hyvä niinku kevään aikana ajatella sillä tavalla että (2) sanotaan tässä pari kolme kertaa kevään aikana tavattais [ja] ja tavallaan semmosta

V: [joo]

T: sivustatukea sitte tulis siihen teijän (1) teijän elämään

V: Kyllä

Tässä terapeutti kehottaa paria keskittymään suhteen hyviin puoliin ja keskustelemaan asioista kotona. Terapeutti nostaa esille myös tavallisen arjen elämisen tärkeyden ja yhdessäolon asioiksi, jotka mahdollistavat luottamuksen kasvamisen.

4. POHDINTA

Tutkimuksessani pyrin selvittämään *mitä* merkityksiä luottamukselle tuotetaan pariterapiakontekstissa, sekä *miten* parit ja terapeutit rakentavat näitä luottamuksen merkityksiä puheessaan. Tutkimuksen tuloksina ovat kymmenen parien tuottamaa ja neljä terapeuttien tuottamaa tulkintarepertuaaria luottamuksesta. Yhdeksi keskeiseksi ja luottamuskäsitystä hyvin tässä aineistossa luonnehtivaksi tulokseksi muodostui luottamukselle annettu tärkeä asema onnellisen parisuhteen edellytyksenä. Vastaavasti luottamuksen puute määrittyi parisuhteen keskeiseksi ongelmaksi ja liiton jatkumista uhkaavaksi tekijäksi. Kuvaavaa luottamuskeskusteluille oli myös luottamuspuheen monimerkityksellisyys ja rikkaus. Kuten tutkimuksen tuloksista on havaittavissa luottamuksesta tuotetut tulkintarepertuaarit olivat vaihtelevia ja luottamuspuhetta esiintyi terapiakeskusteluissa monessa käytössä. Yleistäen tämän tutkimuksen aineistosta syntyvä luottamuskäsitys vahvistaa sen olevan monimerkityksellinen käsite. Eri tulkintarepertuaarit piirsivät sille monet kasvot (taulukot 2 ja 3).

TAULUKKO 2. Tiivistelmä tutkimuksen tuloksista

Parien tuottamat tulkintarepertuaarit

Luottamus kaiken muun perustana
 Luottamus vastuukysymyksenä
 Luottamus ja suhteen historiassa tapahtuneet asiat
 Luottamus murenevana ja romahtavana sekä luottamuksen rakennus prosessina
 Luottamus hyväksyntänä ja epäluottamus moitepuheena
 Luottamus keskusteluna
 Luottamus sitoutumisena
 Luottamus arvoituksena
 Luottamus syytöspuheena
 Luottamus epäilypuheena

TAULUKKO 3. Tiivistelmä tutkimuksen tuloksista

 Terapeuttien tuottamat tulkintarepertuaarit

Luottamus puolisoiden välisenä asiana

Luottamus kahden kauppana

Luottamus heittäytymisenä/uskaltamisena/riskinottona

Luottamus prosessina arjessa

Vaikka diskurssianalyttisissä tutkimuksissa tehdään usein ero merkitysten ja merkitysten tuottamisen tapojen välille, ovat ne kielellisissä käytännöissä aina kietoutuneet toisiinsa (Jokinen & Juhila, 1999). Niin myös tässä tutkimuksessa. Edellä esitellyistä tulkintarepertuaareista monet sisältävät näitä molempia eli vastauksia sekä ”mitä”, että ”miten” -kysymyksiin. Joitakin luottamuspuheen käyttö- ja tuottamistapoja on kuitenkin mahdollista tiivistetysti nostaa tässä esiin. Parien keskusteluissa luottamukselle tuotettuja merkityksiä käytettiin mm. syytöspuheena, jolloin luottamuksen pettänyt puoliso kuvastui luottamuksen murentajana ja syyllisenä parisuhteen huonoon tilaan. Vuorovaikutuksellisesti tarkasteltuna luottamus rakentui myös epäilypuheena puolison rehellisyydestä, jonka lisäksi epäluottamus tuotettiin moitepuheena puolison tavasta tehdä asioita. Luottamukselle tuotetuille merkityksille oli ominaista myös se, että niissä rakennettiin vastuusetelmia ja tehtiin hyvin voimakkaastikin näkyväksi sitä, kumman vastuulle luottamuksen rakentaminen asetettiin. Nämä keskusteluissa rakentuneet vastuupositiot olivat yksi oleellinen osa luottamuspuheen käyttöä.

Vaikka tutkimukseni pääasiallinen näkökulma ei ollutkaan terapeuttisen työn tarkastelussa, pohdin seuraavaksi lähemmin sitä, miten terapeuttien tuottamat merkitykset suhteutuvat parien tuottamiin merkityksiin ja terapiamaailman lainanalaisuuksiin yleensä. Tämä siksi, että diskurssianalyysin periaatteet huomioiden, aineiston tulkinnan kannalta on tärkeää ottaa huomioon aika ja paikka, missä diskurssit rakentuvat ja suhteuttaa tulkinta niihin (Jokinen ym., 1993). Esimerkiksi

terapiatilanteen yleiset lainalaisuudet ja tavoitteet vaikuttavat siihen, mitä terapiassa on mahdollista nostaa esiin ja miten siellä puhutaan. Tämän tutkimuksen aineistona olevissa terapiaistunnoissa luottamuspuhe on osana keskusteluja, joita käydään sen vuoksi, että parit ovat tyytymättömiä suhteeseensa ja ovat sen takia hakeutuneet terapiaan. Tutkimuksen perusteella voidaan siis tehdä päätelmiä ainoastaan siitä, miten luottamuksesta puhutaan terapiakontekstissa ja missä käytössä nämä merkitykset ovat silloin kuin parit ovat päättäneet hakeutua terapiaan. Aineistossa tuotetut merkitykset voivat siten olla aivan erilaisia kuin esimerkiksi haastattelututkimuksella saadut tiedot. Näiden huomioiden ohella on tarpeellista pohtia myös sitä, miten tutkimuksen tuloksia voisi hyödyntää terapiatyön arjessa.

Tutkimuksen tuloksista on havaittavissa se, että terapeuttien ja parien luottamuspuheesta muodostuneet repertuaarit eroavat jonkin verran toisistaan. Tästä huomiosta nousee mielestäni joitakin mielenkiintoisia kysymyksiä, joita on syytä pohtia tarkemmin. Suurin eroavaisuus näiden kahden tulkintarepertuaariryhmän välillä oli se, että terapeuttipositiosta käsin tuotetut määritelmät eivät olleet niin monipuolisia kuin parien repertuaarit. Lisäksi niitä oli myös luokitteluprosessissa hieman vaikeampi sijoittaa yksittäiseen tulkintarepertuaariluokkaan kuuluviksi. Huomioitavaa on myös se, että kahden terapeutin istunnoista ei löytynyt lainkaan terapeutin itsensä tuottamaa luottamuspuhetta tai määritelmiä luottamuksesta. Pikemminkin aineiston perusteella näytti siltä, että terapeuttien osuus luottamuskeskusteluissa oli nostaa keskusteluun uusia, laajemmin parin elämää koskettavia teemoja, vastakohtana sille, että he olisivat yrittäneet antaa luottamukselle jonkin tarkan hahmon tai aseman parien välisessä vuorovaikutuksessa.

Tämänkaltainen tulos voi tietenkin osittain tulla ymmärrettäväksi, kun ajattelee yleisellä tasolla terapeutin roolia ja asemaa terapiakeskusteluissa. Etenkin sosiaalisen konstruktionismin ajatukset omaksuneet terapeutit näkevät terapeutin tehtävänä tilan luomisen uusille merkityksille ja sitä kautta auttavalle keskustelulle (Anderson & Goolishian, 1992). Tämän päämäärän saavuttaakseen terapeutin on omaksuttava ”ei-tietäjän”- asema, jolloin hän on erityisen kiinnostunut juuri niistä merkityksistä, joita asiakkaat itse keskusteluun tuovat. Terapeutin tehtävänä ei siis ole ylhäältä päin tuottaa määritelmiä terapeutin keskusteluun, vaan kuunnella asiakkaiden kuvauksia heidän

kokemuksistaan. Tästä terapeutisesta viitekehystä tarkasteltuna on ymmärrettävää, että aineistossa terapeuttien määritelmät jäivät yksipuolisemmiksi ja vähäisemmiksi kuin parien.

Toisaalta on kuitenkin mielenkiintoista pohtia sitä, voisiko edellä mainittu tulos selittyä myös jotenkin muuten. Luottamuksen luonne epämääräisenä ja vaikeasti konkretisoitavana asiana tuli esille luottamus arvoituksena- tulkintarepertuaarissa. Siinä luottamus merkityksellistyi asiana, jolle on vaikea antaa tarkkaa muotoa ja johon liittyy paljon epävarmuutta. Tämän tuloksen pohjalta voisi mielestäni pohtia sitä, voisiko luottamuksen arvoituksellinen luonne mahdollisesti vaikuttaa myös terapeuttien puhikäytäntöihin. Erityisesti, kun aineistosta nousi esiin myös terapeuttien taipumus reagoida parien luottamuskeskusteluihin pyytämällä heitä kertomaan asioita arjestaan ja muista luottamuspulaan epäsuorasti liittyvistä asioista. Tällainen terapeuttien pyrkimys konkretisoida parien kuvaaman luottamuspulan vaikutuksia heidän elämäänsä tuli erityisesti esiin tulkintarepertuaarissa, jossa luottamus määrittyi prosessiksi arjessa. Terapeutit määrittivät luottamuksen sellaiseksi, joka syntyy arjen pienistä teoista ja arkisesta yhdessäolosta, ei pelkistä puheista. Tämän voisi mielestäni nähdä terapeuttien yrityksenä luoda konkreettisempaa hahmoa jollekin kielteiselle mutta hyvin epämääräiselle ja vaikeasti määriteltävälle asialle.

Edeltävän pohdinnan tuloksena terapeuttien suoranaisten luottamuspuheen niukkuuden voisi siis mielestäni osaltaan määritellä terapeuttisiksi väliintuloksi, mutta se voisi olla ilmentymä myös siitä, että luottamus on käsitteenä sellainen, jolle terapeuttienkin on vaikea löytää tarkkaa määritelmää.

Edellä kuvattu tulkintarepertuaari, jossa luottamusta tuotettiin prosessina arjessa, on mahdollista nostaa tässä esiin myös siksi, että se oli repertuaareista ainoa, joka löytyi selkeästi sekä terapeuttien että parien tuottamana. Parit kuvasivat kuinka luottamus murenee pala palata ja samalla tavalla pikku hiljaa arjen tekojen kautta sitä on mahdollista rakentaa uudelleen. Terapeuttien puhetapa puolestaan määritteli luottamuksen syntyvän arkisesta yhdessäolosta ja olevan asia, jolle on annettava aikaa.

Kun tätä tulkintarepertuaaria, jossa luottamusta rakennetaan asiana joka syntyy arkisesta yhdessäolosta, vertaa parien tuottamaan repertuaariin luottamuksesta kaiken muun perustana, tulee mielestäni hyvin esiin luottamuksen uudelleen rakentamisen

ongelmallisuus. Jos luottamus määritellään suhteessa kaiken muun perustaksi ja tulevaisuuden suunnittelun edellytykseksi on helppo kuvitella, että tilanteessa, jossa keskinäistä luottamusta ei ole, tilan antaminen arkiselle yhdessäololle on vaikeaa. Tästä seuraa juuri se relevantti kysymys, jonka paritkin esittivät, että onko luottamuksen uudelleen rakentuminen ylipäättään mahdollista. Parisuhteen säilymisen kannalta huolestuttava vastaus tähän kysymykseen tulee tutkimuksista, joissa avioliiton ulkopuoliset suhteet ja sitä kautta luottamuksen menetys on toiseksi haitallisin ongelma parisuhteelle, vain fyysisellä pahoinpitelyllä on sitä negatiivisemmat vaikutukset (Whisman, Dixon & Johnson, 1997). Luottamuksen menetys on myös suurin avioeron ennustaja (Amato & Rogers, 1997).

Tyypillistä terapeuttien tuottamille repertuaareille oli myös luottamuksen määrittäminen heittäytymiseksi, uskaltamiseksi ja riskin otoksi. Samassa muodossa ei tätä repertuaaria esiintynyt parien merkityksenannoissa. Joitakin yhtenäisyyksiä oli kuitenkin tässä terapeuttien puhettavassa sekä parien tuottamassa repertuaarissa, jossa luottamus määrittyi luottajan ominaisuudeksi. Siinä luottamuksen uudelleen rakentaminen määrittyi luottajan vastuulle, mutta se koettiin vaikeaksi, koska ei voitu olla varmoja siitä, kannattaako puolisolle osoittaa luottamusta. Aiemmat pettymykset myös vaikeuttivat uskallusta luottaa. Yhtenäistä näille terapeuttien ja parien repertuaareille oli siis luottamuksen määrittäminen rohkeudeksi ja uskallukseksi puolison epävarmaksi osoittautuneen luotettavuuden edessä.

Näiden terapeuttien tulkintarepertuaareja koskevan pohdinnan pohjalta voisi tehdä sen yleistävän johtopäätöksen, että terapeuttipositiosta käsin tuotetut merkitykset pyrkivät pilkkomaan parien esittämää ongelmaa (luottamuspulaa) pienempiin, konkreettisempiin osiin ja kuljettamaan keskustelua parien arkiseen yhdessäoloon. Arveltavaksi tietysti jää se, mihin terapeutit tällä pyrkivät mutta yksi mahdollisuus voisi olla se, että tätä kautta molemmat osapuolet saisivat mahdollisesti paremman tarttumispinnan tähän arvoitukselliseen käsitteeseen ja tätä kautta sitä olisi keskusteluissa helpompi lähteä käsittelemään.

Postmoderni lähestymistapa terapian tutkimukseen asettaa kysymykseksi sen, miten erityiset vuorovaikutuskontekstit, kuten terapiakonteksti, suosii tietyn muotoisia diskursseja, kun taas toinen konteksti mahdollistaa aivan toisen tyyppiset diskurssit

(McNamee, 1992). Myös diskurssianalyysissä ollaan kiinnostuneita ympäristön ja vuorovaikutuskontekstin vaikutuksista tuotettuihin diskursseihin (Jokinen ym., 1993). Tässä tutkimuksessa luottamus vastuukysymyksenä ja luottamus syytöspuheena ovat mielestäni kaksi tulkintarepertuaaria, jotka voisivat olla luonnollisia puhumismuotoja erityisesti terapiakontekstissa. Pariterapia on tyypillisesti paikka, jonne hakeudutaan silloin, kun jokin asia koetaan ongelmalliseksi parisuhteessa. Uskoisin, että tällaisen tilanteen kohdalla syytökset ja vastuukysymysten pohdinta saavat lisääntyvästi tilaa vallitsevina puhetapoina verrattuna niihin merkityksiin, joita tuotettaisiin oman kahvipöydän ääressä puolisoiden ollessa tyytyväisiä suhteeseensa.

Luottamusproblematiikan kohdalla syytöspuhe kohdistui erityisesti luottamuksen menetyksen aiheuttaneeseen puolisoon ja hänet asetettiin keskusteluissa luottamuksen sekä onnellisen parisuhteen murentajan positioon. Tämänkaltaiset syytösrakennelmat ja tilanteet, joissa kaikki ei ole hyvin nostavat kysymyksen myös siitä, kenellä on vastuu tilanteen korjaamisesta. Vastuuta rakentavat tulkintarepertuaarit olivat mielestäni mielenkiintoisia siinä mielessä, että niissä vastuun luottamuksesta ei nähty olevan ainoastaan luottamuksen rikkojalla, vaan myös luottaja asetettiin, ja hän asettui itse keskusteluissa vastuunkantajan positioon. Näissä merkityksenannoissa tunnustettiin se tosiasia, että luottajan on jossakin määrin hyväksyttävä puolison aiempi epäluotettavuus ja oppia luottamaan uudelleen, jotta parisuhde voisi jatkua.

Tutkimukseni yksi päämäärä oli selvittää myös sitä, miten yhteiskunnalliset ja kulttuuriset diskurssit mahdollisesti heijastuvat terapiakontekstissa tuotettuihin merkityksiin. Vaikka diskurssianalyysissä merkityksiä tarkastellaankin tietyssä tilanteessa tapahtuvana toimintana, ovat merkityksellistämisen tavat aina sidoksissa myös keskustelutilanteen ulkopuolelle eli laajempiin kulttuuriin merkityksiin sekä kielellisiin käytäntöihin (Jokinen & Juhila, 1999). Tämä tilanteisten ja kulttuuristen merkitysten esiintymisen samanaikaisuus tekee niiden tutkimisen perustelluksi myös tässä tutkimuksessa.

Tutkimuksen tulosten pohjalta on siis mahdollista pohtia sitä, miten muodostuneet tulkintarepertuaarit heijastelevat aiemmin kuvattua parisuhteeseen liittyvää yhteiskunnallista muutosta. Tuottavatko tämän päivän parit luottamukselle eri merkityksiä kuin parit esimerkiksi neljäkymmentä vuotta sitten, jolloin luottamus olisi

voinut määrittyä mm. taloudelliseksi luotettavuudeksi. Edelleen, voisivatko nämä luottamukselle annetut merkitykset ja sen koettu tärkeä asema parisuhteessa olla yhteydessä yleisiin avioliitolle asetettuihin odotuksiin, kuten romanttiseen rakkauteen ja henkilökohtaiseen onnen etsintään? On mielenkiintoista pohtia myös sitä, miten esimerkiksi media osallistuu näihin avioliitolle asetettujen odotusten tuottamiseen ja miten nämä yhteiskunnalliset diskurssit ja julkinen puhe näkyvät parien tuottamissa merkityksissä?

Aikaisemmin yhteiskunnassa vallitsivat avioliiton asemaan perustuvat säännöt, jotka toimivat pakottavina ehtoina avioliiton pysyvyydelle sekä äitiyden velvoitteille jne. (Beck, 1994). Nämä säännöt velvoittivat ja pakottivat puoliset yhteenkuuluvaisuuteen. Samanlaisia sääntöjä ei ole enää tänä päivänä. Pikemminkin nykyhetkessä vallitsevat mallit, kuten vaatimus naisten kouluttautumiseen ja ammatilliseen uraan, vaativat yksilöllisiä ratkaisuja, jotka osaltaan rikkovat aiempaa puolisojen välistä yhtenäisyyttä ja lisäävät yksilöllisyyttä. Tilanteessa, jossa avioliiton jatkamisesta on tullut henkilökohtaisten päätösten kohde, nousee puolison luotettavuuden ja sitoutumisen arviointi keskeiseen asemaan (Giddens, 1992; Jallinoja, 1997).

Näiden yhteiskunnallisten muutosten vaikutukset näkyvät mielestäni myös oman tutkimukseni tuloksissa ja parien luottamukselle tuottamissa merkityksissä. Erityisesti niissä tulkintarepertuaareissa, joissa parit määrittivät luottamuksen asemaa omassa parisuhteessaan. Luottamuksen määrittäminen kaiken muun perustaksi sekä itsestään selväksi osaksi parisuhdetta heijastelee mielestäni tätä yhteiskunnallista muutosta. Jos puoliset eivät voi perustaa liittoaan avioliitolle annettuun ulkoiseen asemaan, täytyy heidän etsiä varmuus suhteen jatkumiselle jostain muualta. Tunne keskinäisestä luottamuksesta antaa mahdollisesti tukea päätelmille siitä, että puoliso haluaa jatkaa suhdetta ja on vielä sitoutunut siihen.

Nyky- yhteiskunnalle ominaisissa puhtaissa suhteissa luottamus kehittyy läheisyyden tunteista (Giddens, 1992). Omien tunteiden ja toimien jakaminen puolison kanssa on pääasiallinen psykologinen merkki läheisyydestä. Läheisyydessä puolestaan keskeistä on tunne omasta ainutlaatuisesta asemasta puolison elämässä. Tämä ainutlaatuisuuden kokemus on Giddensin (1992) mukaan tärkeä luottamuksen osatekijä.

Edellä mainittujen puhtaiden suhteiden ominaispiirteiden yhteydet luottamukseen ovat jäljitettävissä myös omaan tutkimukseeni ja siinä luottamuksen saamiin merkityksiin.

Luottamus sitoutumisena- tulkintarepertuaarissa luottamus rakentui suhteessa koettuun puolison sitoutumisen asteeseen. Tällöin tärkeäksi koettiin luottamus ja varmuus sitä kohtaan, että puoliso asettaa parisuhteen ja puolisonsa muiden asioiden edelle. Tässä tulkintarepertuaarissa korostui siis tunne omasta ainutlaatuisuudesta puolison elämässä ja sen tunteen yhteys luottamukseen. Luottamus puolison sitoutumista kohtaan ja tätä kautta lisääntyvä läheisyys luo mahdollisesti turvallisuuden tunnetta parisuhteen säilymisestä muuten epävarmassa yhteiskunnassa. Giddensin (1992) läheisyyteen yhdistämät omien tunteiden ja ajatusten jakaminen puolison kanssa tuli puolestaan esille tulkintarepertuaarissa, jossa luottamusta rakennettiin keskusteluna. Tässä repertuaarissa tuotiin esille keskustelun tärkeyttä parisuhteessa ja luottamuksen kehittämisessä.

Yhteiskunnallisten diskurssien ja tutkimuksessani esiin tulleiden merkityksien pohjalta on mahdollista pohtia myös luottamuksen suhdetta yksilölliseen vapauteen. Miten tämän päivän yhteiskuntaan ja aviosuhteen muutokseen usein yhdistetty yksilöityminen suhteutuu luottamukseen liitettyihin merkityksiin kuten sitoutumiseen, läheisyyteen ja asioiden jakamiseen. Yksilöllisyys, puolisojen väliset rajat, oma tila ja henkilökohtaiset päätökset ovat asioita, joita tarvitaan sitoutumisen ohella toimivassa parisuhteessa (Giddens, 1992). Tasapainon saavuttaminen autonomian ja riippuvuuden välille saattaa muodostua ongelmalliseksi parisuhteessa. Tämä ilmenee myös tutkimukseni tuloksissa. Luottamus sitoutumisena -tulkintarepertuaarin merkityssisällöistä voi päätellä, että etenkin tilanteissa, joissa luottamus on menetetty, saattavat puolison yksilölliset pyrkimykset ja parisuhteen ulkopuolinen elämä tulla määritellyiksi luottamuksen pettämisenä ja puolison oma elämä koetaan uhkana parisuhteelle. Luottamuspulan ollessa ongelma parisuhteessa ei voi olla varma siitä, ettei puolisolle suotavaa autonomiaa ja pyrkimystä oman tilan hakuun käytetä parisuhdetta vastaan. Tämän perusteella voidaankin mielestäni ajatella, että puolisojen välisen luottamuksen puute on hankala asia myös siinä mielessä, että se saattaa rajoittaa parisuhteeseen nykyisin yhdistettävää henkilökohtaista vapautta.

Jallinoja (1997) kuvaa myös tätä vapauden ja sidoksen välillä vallitsevaa ristiriitaa. Hänen tutkimuksestaan käy ilmi, että aviosuhteessa elävät arvostavat puoliossaan puhumista edellyttävää avoimuutta ja rehellisyyttä. Avoimuuden ja rehellisyyden kautta puoliosot pystyvät tarkkailemaan toistensa yksilöitymistä ja arvioimaan sen merkityksiä aviosuhteelle. Tarkkailu ja avoimuuden vaatimukset voivat kuitenkin johtaa tunteeseen yksilöllisyyden katoamisesta, jolloin luottamuksen keskeisyys tulee esiin. Jallinojan (1997) mukaan luottamus lievittää tätä avoimuuden ja rehellisyyden vaatimuksen luomaa kontrollin tunnelmaa, jolloin puoliosoiden ei tarvitse jatkuvasti tarkkailla ja arvioida toisen tekemisiä.

Omassa tutkimuksessani luottamus epäilypuheena- tulkintarepertuaari tuo mielestäni esiin tätä luottamuksen, avoimuuden ja rehellisyyden yhteenkietoutuneisuutta. Parit toivat tässä repertuaarissa ilmi epävarmuuttaan koskien puoliosonsa rehellisyyttä. Jallinojan (1997) ajatuksia mukaillen kyseinen epävarmuus mahdollisesti aiheuttaa vaikeuksia puolioson yksilöitymisen arvioinnissa. Tätä ajatusta tukee lisäksi se, että epäilypuheen sisällöt koskivat puolioson ”omaa”, parisuhteen ulkopuolella viettämää aikaa. Ei voitu olla varmoja mitä on tapahtunut ja mitä vaikutuksia sillä on parisuhteelle, onko puoliso mahdollisesti liukumassa pois parisuhteesta kohti yksilöllisyyttä. Tutkimuksen aineiston parien kohdalla myöskään luottamus ei ollut lievittämässä näitä epäilyjä ja tunnetta toisen kontrolloinnista. Epäluottamuksen aiheuttama puolioson elämän kontrollointi tuli tutkimuksessani esiin myös luottamuksen määrittäessä sitoutumisena.

Myös avioerojen ja avioliiton ulkopuolisten suhteiden yleistyminen on mahdollisesti ollut vaikuttamassa luottamukselle annettuun asemaan parisuhteessa. Median tuottama kuva julkisuuden henkilöiden syrjähyistä ja kaikin puolin yleistyneestä uskottomuudesta mahdollisesti vaikuttaa niihin keskusteluihin, joita puoliosot oman parisuhteen arjessa käyvät. Myös Jallinojan (1997) mukaan medially on keskeinen rooli avioliitosta käytävän keskustelun ylläpitäjänä. Pettämisen yleisyys ja siitä käytävä yleinen keskustelu voi saada parit miettimään sitä, miksi oma suhde olisi tässä suhteessa erilainen kuin muut. Ulkopuolisten suhteiden yleistyminen ja sitä kautta luottamusongelmat luovat haasteita myös pariterapialle ja sen interventioille. Luottamus on epäilemättä aina ollut keskeinen osa parisuhdetta mutta uskon, että parisuhteen

muuttuminen neuvoteltavaksi asiaksi on osaltaan vaikuttanut luottamuksen keskeiseen asemaan ja niihin merkityksiin, joita luottamuksesta rakennetaan.

Luottamuksesta tehtyjen muiden tutkimusten perusteella on mahdollista pohtia sitä, miten tämän tutkimuksen aineistona olleissa terapiatilanteissa muodostuva luottamuskäsitys suhteutuu tutkimukselliseen kenttään ja siellä tuotettuihin merkityksiin. Tämänkaltainen vertailu omalta osaltaan auttaa arvioimaan myös omien tutkimustulosteni pätevyyttä. Seuraavaksi pohdin saamiani tuloksia pääasiassa näiden tutkimuksellisten diskurssien valossa.

Samalla tapaa kuin tässä tutkimuksessa luottamus määrittyi asiaksi, joka luo perustan tyydyttävälle parisuhteelle ja toimii edellytyksenä parisuhteeseen yhdistettävälle muille asioille, on puolisoiden välisen luottamuksen keskeisyys parisuhteessa havaittu myös aikaisemmissa luottamuksesta tehdyissä tutkimuksissa (Rempel ym. 1985). Itse asiassa tässä tutkimuksessa parien tuottamissa merkityksissä luottamus kuvautui asiaksi, joka kuuluu itsestään selvänä asiana parisuhteeseen, eikä sen asemaa kyseenalaistettu yhdenkään parin kohdalla. Näiden tuloksen pohjalta on mielenkiintoista pohtia sitä, miksi luottamuksesta on muodostunut niin haluttu parisuhteen ominaisuus.

Luottamuksen arvostettu asema tulee ymmärrettäväksi kun arvioidaan sitä suhteessa niihin positiivisiin vaikutuksiin, joita sen uskotaan tuovan parisuhteeseen. Tehdyissä tutkimuksissa esimerkiksi luottamus nähdään usein edellytyksenä sille, että puolisot uskaltavat jakaa omat tunteensa ja ajatuksensa puolisonsa kanssa (Mikulincer, 1998). Tämä puolestaan lisää puolisoiden sitoutumista ja läheisyyden tunnetta suhteessa, jotka ovat myös haluttuja tunteita parisuhteissa. Nämä tutkimuksellisesti luottamukseen liitettävät asiat välkähtelivät myös parien tuottamissa merkityksissä. Puolison sitoutuminen suhteeseen ja sitä kautta tunne läheisyydestä nousivat keskeisiksi luottamuksen ulottuvuuksiksi tulkintarepertuaarissa, jossa luottamus määrittyi sitoutumisena. Luottamus merkityksellistyi parien tulkintarepertuaareissa myös keskusteluna, joilloin keskeiseksi nousi asioiden jakaminen ja luottamus sitä kohtaan, että asioista selvittää yhdessä.

Omassa tutkimuksessani esiintulleet luottamus keskusteluna – tulkintarepertuaarin merkityssisällöt sekä muissa edeltävissä tutkimuksissa luottamuksen kannalta

keskeiseksi määrittynyt ajatusten ja tunteiden jakaminen ovat mielestäni sellaisia luottamukseen liitettäviä merkityksiä, joihin on myös pariterapeuttisin keinoin mahdollista vaikuttaa. Esimerkiksi useat tutkimuksen aineiston muodostaneista pareista kokivat terapian tärkeäksi juuri sen vuoksi, että siellä on mahdollista keskustella asioista, jotka muutoin parisuhteen arjessa ovat jääneet syystä tai toisesta keskustelematta. Myös tutkimuksessa, jossa selvitettiin puolison uskottomuuden aiheuttamia emotionaalisia prosesseja, tuli esille keskustelun lisääntymisen tärkeys luottamuksen rakentajana (Olson, Russel, Higgins-Kessler & Miller, 2002). Terapian avulla on mahdollista auttaa näistä ongelmista kärsiviä pareja ja mahdollisesti vuorovaikutuksen lisääntyessä ja parantuessa myös luottamuksen tunteet kasvavat.

Edeltävissä tutkimuksissa on todettu luottamuksen olevan käsite, jota on vaikea määritellä ja monet näistä tutkimuksista ovat tunnustaneet luottamuksen epämääräisen luonteen (Larzelere & Huston, 1980). Tämä luottamukseen yhdistetty epämääräisyys näyttäytyi myös omassa tutkimuksessani. Erityisesti luottamus arvoituksena-tulkintarepertuaareissa, joissa luottamus määrittyi arvoituksellisena asiana, jolle parien oli vaikea antaa konkreettista muotoa. Myös kysymykset siitä, voiko menetettyä luottamusta ylipäättään saada takaisin puolisoitten välille tuo esiin luottamukseen liittyvän arvoituksellisuuden. Mielestäni myös luottamuksesta muodostuneet moninaiset merkitykset ja käyttötavat ovat yhtenäisen tuloksen aiempien tutkimuksien kanssa luottamuksen arvoituksellisuudesta.

Parien välinen luottamuskäsitys rakentui myös siinä suhteessa, mitä oli tapahtunut aiemmin suhteen historiassa. Parit arvioivat puolison nykyistä luotettavuutta suhteessa aikaisempiin tapahtumiin, jolloin nykyhetken tapahtumat saivat helposti uusia kielteisiä merkityksiä. Myös Miller ja Rempel (2004) ovat todenneet tämän yhteyden luottamuksen ja puolison käytöksestä tehtävien tulkintojen välillä. Luottamus edistää heidän mukaansa puolison käyttäytymisestä tehtäviä positiivisia arvioita ja mahdollistaa luottamuksen kasvun puolisoitten välillä. Oman tutkimukseni aineistossa aiemmat tapahtumat olivat murentaneet parien välisen luottamuksen ja tästä johtuen myös puolison nykyiseen käytökseen oli vaikea yhdistää parisuhteen kannalta positiivisia ja luottamusta lisääviä asioita. Tämän luottamuksen aspektin voisi nähdä ongelmallisena parisuhteen jatkumisen kannalta. Jos puolison toimintaan ollaan halukkaita yhdistämään

ainoastaan negatiivisia tulkintoja, ollaan helposti siinä tilanteessa, ettei luottamukselle anneta edes mahdollisuutta kehittyä. Kaikki mitä puoliso tekee tai sanoo, nähdään merkinä jatkuvasta epäluotettavuudesta. Tällainen vuorovaikutuskuvio tuli esiin myös Millerin ja Rempelin (2004) tutkimuksessa. On mielestäni ymmärrettävää, että myönteisten asioiden yhdistäminen luottamuksen menetyksen aiheuttaneeseen puolisoon voi olla vaikeaa ja tämän vuoksi sen voi nähdä pariterapian haasteellisena tavoitteena. Voisiko terapian keinoin jotenkin vaikuttaa tähän luottamuksen kehittymistä estävään vuorovaikutukseen.

Tämän tutkimuksen aineiston muodostivat parit, jotka kaikki kokivat jossakin määrin luottamuspuolan olevan ongelmallinen asia heidän parisuhteessaan. Kyseinen alkuasetelma johtaa siihen, että keskusteluissa rakentuvat luottamuksen määritelmät syntyvät menetety luottamuksen näkökulmasta. Kaikki parit puhuvat luottamuksesta haluttuna asiana, joka tällä hetkellä puuttuu heidän väliltään. Tämä hieman yksipuolinen asetelma antaa mahdollisuuden kritisoida tutkimuksen lähtökohtia tai ainakin pohtia sitä, mitä vaikutuksia tällä lähtökodalla on ollut tutkimuksen tuloksiin.

Voi olla, että aineistosta johtuen parien tulkintarepertuaareissa tulee korostuneesti esiin luottamuksen uudelleenrakentamis- näkökulma verrattuna niihin pareihin, joilla ei ole taustalla epäluottamusta. Myös aineistosta nousseet vastuukysymykset ja luottamuksen käyttö syytös- ja epäilypuheena ovat sellaisia repertuaareja, joiden esiintymistodennäköisyyttä toisenlaisessa aineistossa on mahdollista pohtia. Tämän aineiston pohjalta ei ole kuitenkaan mahdollista tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä kyseisten kysymysten suhteen, vaan ne antavat aiheutta jatkotutkimukselle. Olisi mielenkiintoista tutkia sitä, mikälaisia merkityksiä sellaiset parit tuottavat luottamuksesta, joilla ei ole ollut ongelmia luottamuskysymysten suhteen.

Mielestäni tutkimuksen aineisto ja sen lähtökohdat luovat kuitenkin riittävät edellytykset tutkia luottamukselle annettuja merkityksiä. Voihan olla, että juuri luottamuksen menetys luo hedelmällisen pohjan tutkia sitä, mitä merkityksiä luottamukseen yhdistetään. Toisaalta luottamuspuolan kokeneet parit ovat myös olleet pakotettuja pohtimaan luottamuksen merkityksiä tarkemmin ja näin ollen luottamuskäsitys muodostuu tässä aineistossa erityisen rikkaaksi ja monipuoliseksi.

Menetetyн luottamuksen näkökulmasta on myös mahdollista pohtia sitä, vaikuttaako luottamuksen menettämiseen johtaneen tapahtuman luonne siihen, millaiseksi luottamuspuhe muodostuu. Tämän tutkimuksen aineistona olevilla pareilla luottamuspuhan taustalla on melko samankaltaisia tapahtumia ja puolison uskottomuus leimaa jossakin määrin kaikkien parien elämää. Voidaan siis pohtia sitä, onko uskottomuus ainoa tai ainakin keskeisin luottamusongelmiin johtava tekijä, tai miten mahdolliset muut tekijät näkyisivät parien luottamuskeskusteluissa ja merkityksenannoissa.

Kvalitatiivisen aineiston analyysin luotettavuutta ei voi arvioida samalla tavalla kuin perinteistä kvantitatiivista analyysiä (Wahlström, 1993). Laadullisen aineiston analyysiin ei ole valmiita menettelytapaohteja, joten tutkija joutuu itse tutkimuksen kuluessa tekemään useita päätöksiä liittyen aineiston valikoimiseen, ryhmittelyyn ja tulkintaan. Näiden kysymysten ja valintojen eteen olen myös itse joutunut omassa tutkimuksessani. Olen päätenyt syntyneeseen aineiston luokittelujärjestelmään ja tuloksiin huolellisen lukuprosessin ja tarkan pohdinnan kautta. Analyysin luotettavuutta lisätäkseni olen myös analyysin kuluessa testannut omia ajatuksiani muilla pro gradu-seminaariryhmäläisillä.

Luonnollisesti laadullisen analyysin kohdalla voidaan aina esittää kysymyksiä luokittelun yksiselitteisyydestä. Kuten myös tässä tutkimuksessa toinen tutkija olisi voinut päätyä osittain erilaisiin luokitteluratkaisuihin. Diskurssianalyysin periaatteet huomioiden tutkimuksen tulokset ovat aina tutkijan oman kielen tuotoksia ja tulkintoja aineistosta (Juhila & Suoninen, 1999). Ne myös osaltaan ovat rakentamassa sosiaalista todellisuutta. Perustellut argumentoinnit tekevät kuitenkin niistä relevantteja tutkimustuloksia. Tämän vuoksi olen myös pyrkinyt esittämään oman ajatuskulkuni mahdollisimman selkeästi ja avoimesti, jotta lukijat voisivat arvioida syntyneitä tulkintarepertuaareja. Kvalitatiivisen analyysin kohdalla analyysin arvioitavuus tarkoittaa juuri sitä, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä ja tätä kautta joko hyväksyä luokittelusäännöt tai asettaa ne kyseenalaiseksi (Mäkelä, 1990).

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella niitä merkityksiä, joita luottamukselle tuotetaan pariterapiakontekstissa. Tutkimuksessa pohdittiin myös siitä, miten nämä terapiatilanteessa tuotetut merkitykset mahdollisesti heijastelevat sosiaalisesti ja

kulttuurisesti tuotettuja yhteiskunnallisia merkityksiä ja nousevat tästä kulttuurisesta selontekojen varannosta. Näiden ohella terapiatilanteessa muodostuneista merkityksiä pohdittiin myös suhteessa tutkimuksellisen kentän tuottamiin merkityksiin. Tämän aineiston tuloksien pohjalta muodostuva luottamuskäsitys nostaa esiin myös muita mahdollisia tutkimuskysymyksiä, joista jo muutamia olen aiemmin nostanut esiin. Näiden ohella jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin myös sitä, minkälaisia terapeutteja interventioita ja prosesseja liittyy parien luottamuspuheeseen ja minkälaisia tuloksia ylittää pariterapian keinoin on mahdollista saavuttaa luottamusproblematiikan suhteen. Yleisesti tunnustettu luottamuksen keskeinen asema parisuhteessa nostaa sen mielestäni kaiken kaikkiaan tärkeäksi tutkimuskohteeksi muun pariterapiatutkimuksen ohella.

LÄHTEET

- Amato, P. R., & Rogers, S. J. (1997). A longitudinal study of marital problems and subsequent divorce. *Journal of marriage and the family*, 51 , 612-624.
- Anderson, H. & Goolishian, H. (1988). Human systems as linguistic systems: Preliminary and evolving ideas about the implications for clinical story. *Family Process*, 27, 371-393.
- Andersson, H. & Coolishian, H. (1992). The Glient is the expert : A not-knowing approach to therapy. Teoksessa S. McNamee & K.J. Gergen (toim.), *Therapy as social construction* (s. 25-53). London: SAGE Publications Ltd.
- Beck, U. (1994). The reinvention of politics: Towards a theory of reflexive modernization. Teoksessa U. Beck, A. Giddens & S. Lash (toim.), *Reflexive modernization* (s. 1-55). Cambridge: Polity Press.
- Berger, B. L. & Luckmann, T. (1995). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen* (suom.). Helsinki: Kirjapaino Oy Like. Alkuteos *The social construction of reality* (1966).
- Gergen, K. J. (1994). *Realities and relationships – soundings in social construction*. Cambridge: Harvard University Press.
- Giddens, A. (1992). *The transformation of intimacy*. Cambridge: Polity Press.
- Gurman, A. S. & Fraenkel, P. (2002). The history of Couple Therapy: A Millennial Review. *Family Process*, 41 (2), 199-260.
- Eskola, J. & Suonranta J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Holmes, J.G. & Rempel, J.K. (1989). Trust in close relationships. *Review of personality and social psychology*, 10, 95-112.
- Jallinoja, R. (1997). *Moderni säädyllyisyys*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Jallinoja, R. (2000). *Perheen aika*. Keuruu: Otava.
- Johnstone, B. (2002). *Discourse Analysis*. Cornwall: MPG Books Ltd.

- Johnson, S. & Lebov, J. (2000). The “coming of age” of couple therapy: A decade review. *Journal of Marital and Family Therapy*, 26 (1), 23-38.
- Jokinen, A. (1999). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 37- 53). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jokinen, A. & Juhila, K. (1999). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 54-97). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1993). *Diskurssianalyysin aakkoset (johdannossa)*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1993). Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset* (s. 17- 47). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jokinen, A., Suoninen, E. & Wahlström, J. (2000). Miten tavoittaa auttamistyön ydintä? Teoksessa A. Jokinen & E. Suoninen (toim.), *Auttamistyö keskusteluna* (s.15-33). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Juhila, K. & Suoninen, E. (1999). Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 233-252). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Larzelere R. E. & Huston, T. L. (1980). The dyadic trust scale: Toward understanding interpersonal trust in close relationships. *Journal of marriage and family*, 42 (3), 595-604.
- McLeod, J. (2001). *Qualitative research in counselling and psychotherapy*. London: SAGE Publications Ltd.
- McNamee, S. (1992). Reconstructing identity: The communal construction of crisis. Teoksessa S. Mcnamee & K. J. Gergen (toim.), *Therapy as social construction* (s.186-199). London: SAGE Publications Ltd.
- Mikulincer, M. (1998). Attachment working model and the sense of trust: An exploration of interaction goals and affect regulation. *Journal of personality and social psychology*, 74 (5), 1209- 1224.

- Miller, P. J. E. & Rempel, J. K. (2004). Trust and partner-enhancing attributions in close relationships. *Personality and social psychology bulletin*, 30 (6), 695-705.
- Mäkelä, K. (1990). Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta* (s.42-61). Helsinki: Gaudeamus.
- Olson, M. M., Russel, C. S., Higgins-Kessler, M., Miller, R. B. (2002). Emotional processes following disclosure of an extramarital affair. *Journal of marital and family therapy*, 28 (4), 423-434.
- Perho, H. & Korhonen, M. (1999). Hallinta työssä ja parisuhteessa keski- iän kynnyksellä. *Psykologia*, (2).
- Perho, H. & Korhonen, M. (2003). Parisuhteen kulku ja vaikeat vaiheet liiton alusta keski- iän kynnykselle. *Psykologia*, (2), 91-102.
- Pinsof, W.M. (2002). The death of "Till death us do part": The transformation of pair-bonding in the 20th century. *Family Process*, 41 (2), 135-157.
- Rempel, J. K., Holmes, J. G. & Zanna, M. P. (1985). Trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49 (1), 187-220.
- Rusbult, C. E., Bissonnette, V. L., Arriagada, A. X. & Cox, C. L. (1998). Accommodation processes during the early years of marriage. Teoksessa T. N. Bradbury (toim.), *The developmental course of marital dysfunction* (s. 74-113). NY: Cambridge University Press.
- Suoninen, E. (1999). Näkökulmia sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s.17-36). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tesch, R. (1990). *Qualitative research: Analysis types and software tools*. New York: Falmer Press.
- Tolkki-Nikkonen, M. (1990). *Parisuhde, perhesuhde, olosuhde*. Helsinki: Gaudeamus.
- Wahlström, J. (1993). Kvalitatiivinen analyysi terapiatutkimuksessa. *Psykologia* 4, 248-254
- Whisman, M. W., Dixon, A. E. & Johnson, B. (1997). Therapists' perspectives of couple problems and treatment issues in couple therapy. *Journal of family psychology*, 11, 361-366.